

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Чортківський інститут підприємництва і бізнесу
Кафедра обліку і аудиту ЧПБ

Савіцький Андрій Йосифович
Звітність промислового підприємства та її використання для аналізу і контролю

спеціальність: 8.03050901 – Облік і аудит
спеціалізація – Облік і аудит в промисловості
Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем „спеціаліст ”

Виконав студент групи
ОПчс-51
А. Й. Савіцький

_____
Науковий керівник:
викладач Т. А. Яковець

Дипломну роботу допущено до
захисту:

----- 2013 р.

В.о. завідувача кафедри

_____ П. Я. Хомин

ЧОРТКІВ – 2013

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗВІТНІСТЬ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В АСПЕКТІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ	
1.1. Види звітності підприємств та їх класифікація	6
1.2. Податкова та фінансова звітність підприємства в аспекті їх взаємозв'язку	18
1.3. Облікова політика підприємства та її вплив на показники фінансової звітності	27
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	
2.1. Фінансова звітність в аспекті міжнародного досвіду та вітчизняної практики	34
2.2. Сучасні вимоги до фінансової звітності виробничих підприємств згідно вимог національних стандартів	44
2.3. Фінансова звітність як джерело забезпечення сучасних інформаційних потреб управління підприємства	51
РОЗДІЛ 3. АУДИТ І АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ	
3.1. Аудит фінансової звітності, проблеми та шляхи їх вирішення	60
3.2. Аналіз фінансової звітності ДП “Комбінат Хлібопродуктів”	69
3.3. Удосконалення аудиту та аналізу фінансової звітності для забезпечення оптимальності отриманих фінансових результатів	83
ВИСНОВКИ ТІ ПРОПОЗИЦІЇ	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	93

ВСТУП

Актуальність теми. Поточний бухгалтерський облік закінчується складанням бухгалтерської (фінансової) звітності про діяльність господарюючого суб'єкта, яка складається відповідно до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність”, а також положень (стандартів) бухгалтерського обліку, нормативно-правових актів, які регламентують питання фінансової звітності.

Важливим кроком на шляху до гармонізації вітчизняного обліку у відповідності з міжнародними принципами є прийняття національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку і впровадження на їх основі нової фінансової звітності. Зміст нової звітності та принципи складання роблять її більш прозорою, відповідною до інформаційних потреб усіх потенційних та фактичних користувачів звітності, як вітчизняних так і іноземних. Але відсутність практики складання фінансової звітності за міжнародними принципами та тривалий період реформування бухгалтерського обліку, ставлять під сумнів реальність показників, відображених в звітності. Така ситуація актуалізує необхідність неупередженого підтвердження достовірності фінансової звітності, яке може надати незалежний аудит, обов'язковий для відкритих акціонерних товариств за чинним законодавством.

Звітність може включати як кількісні, так і якісні характеристики, вартісні і натуральні показники, відображені у внутрішньогосподарському (управлінському, оперативному). бухгалтерському і статистичному обліку. Тому звітні дані, згруповані в облікових регістрах, не можуть відображати ті господарські процеси, яких не було у поточних облікових записах. Усі види обліку інтегруються між собою, але оскільки бухгалтерський облік ведеться на підставі первинних документів безперервно і відображення у ньому господарської діяльності не викликає сумнівів, то показники звітності перевіряються за даними регістрів бухгалтерського обліку.

Фінансова звітність є об'єктом дослідження для багатьох науковців, що в першу чергу пов'язано з її вдосконаленням в умовах переходу до міжнародної системи ведення обліку. Це такі вчені як: Амеліна О.В., Бутинець Ф.Ф., Голов С. Ф., Дудкевич О.В., Кіндрацька Л.М., Коробко О.М., Кучеренко Т. Є., Петренко Н.І., Федак Т.В., Яремко І.Й. та інші.

Мета і задачі дослідження. Метою дипломної роботи є обґрунтування рекомендацій щодо покращення організації складання звітності та розробка методики аналізу показників звітності на підприємствах України, які б дали можливість приймати дійові і своєчасні рішення для управління підприємством при особливостях їхньої діяльності в умовах ринкової економіки.

Виходячи з мети дипломної роботи поставлені і вирішені наступні завдання:

- досліджено зміст звітності як однієї з основних економічних категорій, що має особливе значення в умовах ринкових відносин;
- внесено пропозиції щодо удосконалення організації складання звітності на підприємстві;
- визначено основні завдання аудиту та аналізу звітності підприємств в умовах ринкової економіки;
- проведено аналіз діяльності підприємства на основі фінансової звітності;
- обґрунтовано основні напрямки удосконалення звітності в умовах ринкової економіки.

Об'єктом дослідження є фінансово-господарська діяльність та фінансова звітність підприємства ДП “Комбінат хлібопродуктів”.

Методи дослідження: групування, порівняння, методи абсолютних і відносних величин.

У процесі дослідження були використані законодавчі і нормативні акти, що регламентують бухгалтерський облік, методичний та інструктивний матеріал з формування і аналізу звітних показників, праці вітчизняних і

зарубіжних вчених-економістів з теорії і практики бухгалтерського обліку, фактичні дані підприємств та матеріали особистих спостережень.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження. В магістерській роботі на основі вивчення і узагальнення методології та існуючої вітчизняної практики одержано результати, є науковою новизною, які сформульовані у вигляді пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення організації та аналізу фінансової звітності на підприємствах у Україні.

Зокрема отримано наступні результати, які мають наукову новизну:

- досліджено зміст фінансової звітності, як однієї з основних економічних категорій, що має особливе значення в умовах ринкових відносин;

- визначено основні завдання аналізу фінансової звітності підприємств в умовах ринкової економіки;

- обґрунтовано основні напрямки удосконалення звітності в умовах ринкової економіки;

- запропоновано методикку аналізу фінансової звітності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці науково-обґрунтованих практичних рекомендацій щодо удосконалення бухгалтерської фінансової звітності. Реалізація таких рекомендацій сприятиме оптимізації процесу формування та ефективності використання інформації бухгалтерської фінансової звітності для обґрунтування і прийняття управлінських рішень.

Обсяг і структура роботи: дипломна робота викладена на 101 сторінках комп'ютерного тексту. Вона складається із вступу, 3-х розділів, висновків і пропозицій, списку рекомендованої літератури, що включає 98 використаних літературних джерел та ілюстрована аналітичними таблицями, схемами, рисунками та додатками.

РОЗДІЛ 1

ЗВІТНІСТЬ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В АСПЕКТІ ОБЛІКОВОЇХ ПОЛІТИКИ

1.1. Види звітності підприємств та їх класифікація

В сучасних динамічних ринкових умовах для нормального функціонування будь-якої ланки управління необхідно, щоб учасники могли оперативно та обґрунтовано приймати управлінські рішення, правильність та своєчасність яких ґрунтується на використанні інформації, що детально характеризує стан діяльності підприємства. За відсутності таких даних, неможливо прийняти виважені рішення щодо напрямів подальшого розвитку не тільки підприємства, але й країни в цілому. Саме тому все більшого значення в системі інформаційного забезпечення управління економічними процесами набуває звітність підприємств.

Сучасний стан нормативного і методичного забезпечення підготовки звітності дозволяє констатувати факт неузгодженості видів та порядку її підготовки та подання.

У вітчизняній і зарубіжній літературі використовуються категорії “бухгалтерська звітність”, “фінансова звітність”, крім того, розрізняються різні види звітності та відповідні інформаційні джерела для її підготовки.

Необхідність узгодження і систематизації видів звітності підприємств та уніфікації суті поняття зумовлює актуальність вказаних питань.

Ефективне управління економікою підприємств і держави в цілому значною мірою залежить від достовірності, повноти, доречності та своєчасності інформації щодо характеру та обсягу здійснюваних господарських процесів, наявності та використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, джерел отримання фінансових результатів діяльності та напрямів використання прибутку. Одним з основних джерел такого інформаційного забезпечення є звітність, яка готується шляхом виконання

спеціальних процедур обробки, групування і підрахунку даних і формується на завершальній стадії облікового процесу.

Якщо первинна реєстрація господарських операцій за допомогою документів і наступне їх групування на рахунках дає можливість оперативно контролювати хід господарської діяльності на окремих ділянках роботи підприємства, то звітність містить інформацію за підсумками та результатами роботи підприємства в цілому, а також за його окремими ділянками, галузями за відповідні звітні періоди.

В обліковій теорії звітність як економічну категорію трактують двояко. З одного боку, вона виступає системою узагальнених і взаємопов'язаних економічних показників, які характеризують виробничу й фінансово-господарську діяльність підприємства за певний період. З іншого – звітність є елементом бухгалтерського обліку, способом узагальнення і подання інформації про результати діяльності підприємства. Оскільки обліковий цикл завершується складанням звітності, то звітність за своєю сутністю включає не лише систему економічних показників, а й виступає сукупністю способів і прийомів узагальнення даних обліку.

Отже, звітність узагальнює інформацію, отриману в системі бухгалтерського обліку, і водночас є елементом його методу. Хоча ряд вчених не дотримується такої позиції. Наприклад, проф. П.П. Німчинов свого часу відзначав, що звітність є системою узагальнених економічних показників, що характеризують рівень виконання плану, наявність і використання засобів та результати господарської діяльності за звітний період. Також вчений зазначає, що одним із завдань бухгалтерського обліку є своєчасне і якісне складання звітності та одержання необхідної системи показників. Для бухгалтерського обліку звітність як система узагальнених показників є директивою, вказівкою, в яких показниках слід узагальнювати дані поточного обліку [52, с. 134].

Звітність не є складовим елементом методу бухгалтерського обліку. Вона є методом статистики, однією з форм методу статистичного

спостереження, складовим елементом методу бухгалтерського обліку.

Хомин П.Я. також зауважує на тому, що звітність є самостійною системою надання даних, необхідних для інформаційного забезпечення менеджменту, і в жодному разі не може вважатися складовим елементом (прийомом) бухгалтерського обліку [25, с. 154-155].

Двоєке відношення до звітності буде мати місце і надалі, а звітність продовжуватиме розглядатись як елемент методу бухгалтерського обліку, оскільки узагальнює дані, які формуються в системі бухгалтерського обліку. Звітність як форма статистичного спостереження формується на основі облікових даних, проте це не є підставою вважати звітність методом статистики.

Сукупність показників звітності є вихідною обліковою інформацією, що дозволяє [36, с. 9]: встановити стратегію, мету і результати діяльності підприємства, оцінити можливості, які підприємство має і які при цьому для нього відкриваються; приймати своєчасні та обґрунтовані управлінські рішення; координувати дії розрізаних структурних підрозділів, спрямовуючи їх зусилля на досягнення поставлених цілей.

Таким чином, звітність – це впорядкована система узагальнюючих взаємопов'язаних показників, які відображають джерела формування і використання господарських засобів, стан дебіторської та кредиторської заборгованостей, а також фінансовий стан і результати всіх видів діяльності, що здійснює суб'єкт господарювання, та напрями використання прибутку за визначений проміжок часу.

Звітність може стати ефективним засобом в управлінні та визначенні перспектив розвитку економіки в цілому і підприємства зокрема, якщо вона формується на підставі загальноприйнятих правил та відповідає нормативно встановленим вимогам.

Інформація, відображена у звітності, повинна бути зрозумілою та мати однозначне тлумачення для її користувачів за умови, що вони мають достатні знання та зацікавлені у сприйнятті такої інформації. Згідно Закону України

“Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” фінансова звітність повинна містити лише доречну, достовірну та порівнювану інформацію, і готуватись з дотриманням таких принципів, як обачність, повне висвітлення, автономність, послідовність, безперервність, нарахування та відповідність доходів і витрат, превалювання сутності над формою, історична (фактична) собівартість, єдиний грошовий вимірник, періодичність [30, ст. 4].

Отже, основним завданням складання звітності є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів суб'єкта господарювання (його структурних підрозділів) за визначений період часу для оцінки фінансового стану, ступеня виконання поставлених завдань та прийняття відповідних рішень.

Користувачами звітності можуть бути фізичні та юридичні особи або відповідні державні органи, які потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття відповідних рішень. При цьому слід розрізняти зовнішніх та внутрішніх користувачів, які, в свою чергу, можуть мати прямий або непрямий інтерес стосовно інформації, яка міститься у звітності.

Відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності виділяють сім груп користувачів облікової інформації: інвестори, працівники, кредитори, постачальники, покупці, уряд, громадськість. Крім того, звітна інформація необхідна власникам, керівникам підприємства та іншим внутрішнім і зовнішнім користувачам, які потребують інформації про діяльність господарюючого суб'єкта (табл. 1.1).

Як бачимо, інформаційне забезпечення підприємств, що базується на звітності, має виняткове значення для підготовки й прийняття виважених управлінських рішень, що впливають на стратегію і тактику розвитку як окремих суб'єктів господарювання, регіонів, країни в цілому.

Таблиця 1.1

Інформаційні запити різних груп користувачів звітності

Користувачі звітності	Інформаційні запити
1	2
Внутрішні користувачі	
Власники	Збільшення прибутковості діяльності, участь у капіталі підприємства, визначення суми дивідендів
Керівництво підприємства	Оцінка якості управління, регулювання діяльності підприємства
Персонал, працівники	Стабільність підприємства, оплата праці, пенсійне та соціальне забезпечення, можливість матеріального стимулювання
Зовнішні користувачі	
З прямим інтересом	
Інвестори (акціонери)	Захист прав акціонерів, якість управління, придбання, продажі і володіння цінними паперами та здатність підприємств сплачувати за ними дивіденди
Кредитори	Своєчасність повернення кредитів та отримання відсотків, забезпечення зобов'язань підприємства, оцінка ліквідності та платоспроможності
Постачальники	Здатність підприємства своєчасно оплачувати рахунки та виконувати інші зобов'язання
Покупці, замовники, інші дебітори	Стабільність компанії, здатність забезпечувати клієнтів необхідними товарами, продукцією, роботами, послугами, фінансова стійкість і як довго можна погашати кредиторську заборгованість
З непрямым інтересом	
Уряд та державні органи	Своєчасна сплата зобов'язань перед державою, показники для формування податкової політики, визначення національного доходу, розподіл ресурсів, формування макроекономічних показників
Громадськість	Загальні питання, які впливають на добробут населення: зайнятість, екологія, соціальна захищеність працівників тощо

З огляду на диференціацію інформаційних запитів користувачів, звітність класифікується за різними ознаками. Так, залежно від того, кому подається звітність, вона поділяється на внутрішню та зовнішню.

Внутрішня звітність призначена для задоволення інтересів внутрішніх користувачів (власника, керівника, менеджерів та працівників) в достовірній та оперативній інформації стосовно будь-яких аспектів діяльності підприємства з метою прийняття ефективних та своєчасних рішень. Ця звітність становить комерційну таємницю підприємства і не підлягає оприлюдненню, оскільки її вид, зміст, форми і терміни подання

встановлюються внутрішніми розпорядчими документами конкретного суб'єкта господарювання залежно від специфіки діяльності, індивідуальних потреб і вимог внутрішніх користувачів.

Відповідно зовнішня звітність подається зовнішнім користувачам. Причому перелік і зміст її статей, а також терміни подання чітко регламентуються державними органами. Тому до зовнішньої звітності можна віднести фінансову, податкову, статистичну та інші види звітності. Слід відмітити, що зазначені види звітності можуть використовуватися не тільки зовнішніми, а й внутрішніми користувачами, залежно від їх інформаційних запитів.

У наукових та інших джерелах наводяться різні підходи щодо класифікації видів звітності підприємств (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Підходи до класифікації видів звітності

Автори	Види звітностей	Ототожнюють бухгалтерську фінансову звітності	Фінансова звітність складовою бухгалтерської
<i>Наукові видання</i>			
Біла Л.М. [7]	За придатністю задоволення потреб користувачів: бухгалтерська (фінансова і спеціальна (соціальна)), оперативна, статистична й податкова (С. 5)		+
Городянська Л.В. [22]	Щодо представлення користувачам: внутрішня (фінансова (бухгалтерська звітність)) та зовнішня (фінансова (бухгалтерська звітність), податкова (податки і збори (загальнодержавні, місцеві)), статистична, інші види звітності) (С. 26)	+	
Жук О., Озеран А. [27]	Бухгалтерська зовнішня звітність складається з фінансової, податкової, статистичної та спеціальної (звітність до органів соціального страхування, відомча та інша) (С. 74)		+

Коробко О.М. [36]	За характером направлення та використання бухгалтерська фінансова звітність поділяється на: зовнішнім користувачам та внутрішнім користувачам (С. 6)	+	
<i>Нормативні акти</i>			
ЗУ “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [74]	Фінансова, податкова, статистична та інші види звітності (С. 3)		+
<i>Навчальна література</i>			
Верига Ю.А., Левченко З.М., Ватуля І.Д. [16]	Залежно від джерел інформації: статистична, податкова та бухгалтерська (фінансова та внутрішньогосподарська (управлінська)) (С. 27)		+
Вінярска К. [97]	Залежно від призначення даних, форми, способу і частоти подання: оперативна, статистична, майнова, фінансова, центральна, відомча (С. 219)		
Гольцова С.М., Плікус І.Й. [21]	Бухгалтерська звітність поділяється на фінансову, податкову, статистичну, а також спеціальну та іншу (С. 7)		+
Орлов І.В. [55]	За економічним змістом: внутрішня і зовнішня (фінансова, статистична, податкова) (С. 19)	+	
Соколова Е.С., Бебнева Е.В. [79]	Залежно від джерел інформації: оперативна, бухгалтерська, статистична (С. 4)	+	
Яклік А., Міхерда Б. [93]	З огляду на вид користувачів звітності, а також період і зміст інформації: внутрішня та зовнішня (С. 159)		

Вивчення поглядів вітчизняних та зарубіжних авторів свідчить, що більшість вчених не визначають суттєвої різниці між поняттями бухгалтерської та фінансової звітності (таблиця 1.2). доводячи, що бухгалтерська звітність за своїм обсягом включає фінансову. Вважаємо, що твердження другої групи авторів є більш обґрунтованим, адже бухгалтерська звітність - поняття більш широке, оскільки вона включає, окрім фінансової, й інші види внутрішньої та зовнішньої звітності, які складаються на підставі даних, сформованих в системі бухгалтерського обліку.

З цього приводу Ф.Ф. Бутинець вказує, що бухгалтерський облік є

систематизованим процесом збору та обробки інформації, а бухгалтерська звітність - один з результатів даного процесу [11, С. 348]. Таким чином, термін “бухгалтерська звітність” означає лише те, що ця звітність підготовлена у системі бухгалтерського обліку і відповідає вимогам теоретичних принципів, закладених в основу даної системи.

Згідно Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” розрізняють фінансову, податкову, статистичну та інші види звітності, які формуються на основі даних бухгалтерського обліку. Визначення дається лише фінансовій звітності, згідно якого це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [74].

В П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” надається визначення, окрім фінансової звітності, також бухгалтерської, яке передбачає, що бухгалтерська звітність – це звітність, що складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів [64].

У зв’язку з тим, що на законодавчому рівні передбачено такі види звітності, як фінансова, бухгалтерська, статистична, податкова та інші види, проте не передбачено їх сутності та призначення, то стосовно даного питання виникають розбіжності в думках багатьох дослідників.

Так, Ю.А. Верига, З.М. Левченко, І.Д. Ватуля зазначають, що склад і структура звітності залежить від видів обліку, в яких формується інформація, та інформаційних запитів користувачів. Зазначені автори виділяють три види обліку: управлінський, бухгалтерський та статистичний і відповідно три види звітності. Крім того, за своїм обсягом бухгалтерська звітність включає фінансову та внутрішньосистемну (спеціальну). Проте залишається поза увагою дослідників податкова звітність та звітність до фондів соціального і пенсійного страхування [16].

Такі науковці, як О. Жук та А. Озеран зазначають, що інформаційне забезпечення звітності одночасно формується у системах бухгалтерського,

управлінського, статистичного, а також фінансового та податкового обліку. Проте розрізняють фінансову, податкову, статистичну і спеціальну звітність, яка є складовою єдиної бухгалтерської зовнішньої звітності, яка відповідно складається на підставі даних бухгалтерського обліку. Додаткового обґрунтування потребує виділення окремо бухгалтерського та фінансового обліку [27].

Досить цікавий підхід щодо класифікації звітності запропонований Л.М. Білою. У своїй дисертації вона пропонує класифікувати звітність за ознакою придатності задоволення потреб користувачів і відповідно поділяє звітність на бухгалтерську, яка включає фінансову і соціальну, а також статистичну, оперативну і податкову. Причому такий поділ пояснюється тим, що саме фінансова та соціальна звітності формуються лише на даних бухгалтерського обліку, а всі інші види використовують також дані статистичного, оперативного та податкового обліку.

Спільним для всіх вище наведених авторів є твердження, що звітність необхідно класифікувати залежно від виду обліку, в якому формується необхідна інформація. Переважна більшість науковців виділяє бухгалтерський і статистичний облік, а окремі - оперативний, управлінський та податковий. Змушені поставити під сумнів існування такої кількості різних видів обліку, зокрема статистичного та оперативного. Дійсно, в Радянському союзі був єдиний народногосподарський облік, який поділявся на бухгалтерський, статистичний та оперативний. Проте в сучасному українському законодавстві немає жодного нормативного акту, який би регулював ведення статистичного та оперативного обліку.

На відміну від інших, С.М. Гольцова, І.Й. Плікус та Л.В. Городянська пропонують класифікувати звітність відповідно до чинного законодавства. Однак Л.В. Городянська надає власну інтерпретацію зазначеній класифікації і за ознакою представлення користувачам виділяє внутрішню, до якої відносить фінансову (бухгалтерську) звітність, та зовнішню, яку, в свою чергу, поділяє на податкову, статистичну та інші види звітності. Вважаємо

недоцільним відносити фінансову звітність до складу внутрішньої, оскільки в даних фінансової звітності можуть бути зацікавлені як внутрішні, так і зовнішні користувачі. Окрім того, форми, порядок її складання і подання встановлюється державою з огляду на інформаційні потреби зовнішніх користувачів.

Незалежно від того, до якого виду відноситься та чи інша звітність, всі зазначені вище науковці стверджують, що базою для формування будь-якої звітності є дані бухгалтерського обліку. Тому всі види звітності можна вважати бухгалтерськими. З огляду на те, кому подається звітність та які користувачі впливають на підготовку її форми, порядок складання і подання, звітність підприємств поділяється на внутрішню та зовнішню. При цьому зовнішню звітність можна об'єднати у дві групи: загальна (звітність, яка характеризує діяльність підприємства в цілому) та звітність за видами операцій. Крім того, відповідно до цільової спрямованості змісту показників звітності можна виділити фінансову, статистичну, податкову та звітність до фондів соціального і пенсійного страхування.

Під фінансовою звітністю слід розуміти бухгалтерську звітність, яка містить інформацію про майновий та фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів за звітний період, що може бути використана її користувачами при прийнятті фінансових рішень.

Статистична звітність – це звітність, яка складається на підставі даних бухгалтерського обліку для розрахунку статистичних показників щодо економічних, соціальних, демографічних, екологічних явищ та процесів, які відбуваються в країні, її регіонах та галузях економіки для забезпечення цією інформацією держави та суспільства. Таким чином, і фінансова, і статистична звітність відноситься до загальної звітності підприємства, оскільки в цілому описує різні сторони його діяльності.

Податкова звітність та звітність до фондів соціального і пенсійного страхування віднесені нами до групи звітності за видами операцій. Адже податкова звітність формується на основі даних бухгалтерського обліку і

характеризує стан зобов'язань підприємства, пов'язаних з нарахуванням і сплатою податків та інших обов'язкових платежів. Звітність до фондів соціального та пенсійного страхування складається на підставі даних бухгалтерського обліку і характеризує стан розрахунків із зазначеними фондами.

За результатами дослідження доведено, що недосконалість законодавчого визначення питання сутності та видів звітності призводить до розбіжностей у трактуванні цих понять у навчальній, науковій літературі та неадекватно сприймається різними групами користувачів звітності.

Аналіз підходів науковців щодо класифікації звітності та джерел її формування показав, що вся звітність підприємств є бухгалтерською, оскільки незалежно базовою інформацією для її формування є дані бухгалтерського обліку. Врахувавши недоліки досліджених класифікацій звітності, пропонуємо доповнити існуючі класифікації такими ознаками:

залежно від суб'єктів, які регулюють порядок складання звітності та її подання (внутрішня та зовнішня); відповідно до цільової спрямованості змісту показників зовнішньої звітності (фінансова, статистична, податкова та звітність до фондів соціального і пенсійного страхування).

Запропоновані зміни класифікації звітності підприємств дозволять уточнити зміст поняття звітності підприємств та її види.

Міністерство фінансів України затвердило нові форми фінансової звітності.

На офіційному сайті Міністерства фінансів України опубліковано наказ від 07.02.2013 р. №73 “Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”” [64].

Цим Національним положенням (стандартом) визначаються мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів.

Норми цього положення (стандарту) застосовуються до фінансової звітності і консолідованої фінансової звітності юридичних осіб усіх форм власності (крім банків та бюджетних установ), які зобов'язані подавати фінансову звітність згідно із законодавством.

Наказом затверджені нові форми фінансової звітності, які застосовуються починаючи із звітності за I квартал 2013 року.

Додаток 1 до наказу – форми фінансової звітності:

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупні доходи)

Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)

Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом)

Звіт про власний капітал (Звіт про зміни у власному капіталі)

Додаток 2 до наказу - форми консолідованої фінансової звітності:

Консолідований баланс (Звіт про фінансовий стан)

Консолідований звіт про фінансові результати (Звіт про сукупні доходи)

Звіт про рух грошових коштів

Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом)

Консолідований Звіт про власний капітал (Звіт про зміни у власному капіталі)

Додаток 3 до наказу - перелік статей, які підприємства можуть додавати у звітність за умови, що інформація, яка буде там відображена є суттєвою і оцінка статті може бути достовірно визначена.

Крім того, згідно з цим наказом втратив чинність, наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 року № 87 “Про затвердження Положень (стандартів) бухгалтерського обліку”, яким затверджені такі Положення (стандарты) бухгалтерського обліку:

1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”.

2 “Баланс”

3 “Звіт про фінансові результати”

4 “Звіт про рух грошових коштів”

5 “Звіт про власний капітал”

Наказ вступив в силу з дня офіційного опублікування.

1.2. Податкова та фінансова звітність підприємства в аспекті їх взаємозв'язку

Як відомо, сучасну фінансову звітність суб'єктів підприємницької діяльності за складом, порядком заповнення, перевіркою, виправленням помилок у ній регулює в Україні великий пакет нормативно-правових документів, які набули особливого значення у зв'язку із набранням чинності з 01.01.2011 р. Податкового кодексу України (ПКУ). Їх, на наш погляд, можна поділити на дві групи: перша – документи, що регулюють зміни у фінансовій звітності за її повним макетом, тобто починаючи з бухгалтерського балансу (форми № 1) і завершуючи примітками до річної фінансової звітності (форми № 6); друга - регулятиви стосовно спрощеної фінансової звітності або двох форм - бухгалтерського балансу та звіту про фінансові результати.

Розвиток національної системи обліку, зокрема і звітності підприємств, у контексті тісного зв'язку бухгалтерського обліку з податковим завжди привертав увагу її дослідників-економістів - як теоретиків, так і практиків.

Вони так само, як і відомий французький вчений Жак Рішар, дослідник континентальної системи обліку у Європі, розглядають недоліки та переваги впливу податкового обліку на бухгалтерський, підкреслюючи наявність двох концепцій у побудові сучасних стосунків між бухгалтерським та податковим обліком - це паралельність та єдність [77]. Характеризуючи такі концепції, Жак Рішар зробив висновок, що у більшості країн домінування податкового права не є послідовним, оскільки необхідність публікації фінансової звітності зумовлює використання також вимог права комерційного. У підсумку виникає якийсь гібрид, який не відрізняється ні єдністю, ні паралельністю

[77]. Означене притаманне і українській практиці.

Із введенням в дію ПКУ багатьом бухгалтерам довелося повернутися до давно актуального питання у побудові саме прозорих показників фінансової звітності - процесу створення ефективного положення або наказу про облікову політику. Роль цього внутрішнього документа на кожному підприємстві ще різкіше зросла у зв'язку із посиленням на нього у ПКУ (наприклад, ст.145) [63].

Керуючись Законом України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. № 996-ХІУ [70], затвердженим МФУ (П(С)БО) [3], інструкціями та іншими нормативними актами, які регулюють порядок ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності, та виконуючи вимоги, передбачені статутом кожного підприємства, з метою забезпечення своєчасного надання достовірної інформації користувачам фінансової звітності, бухгалтерська служба повинна створити положення (наказ) про облікову політику (рис. 1.1).

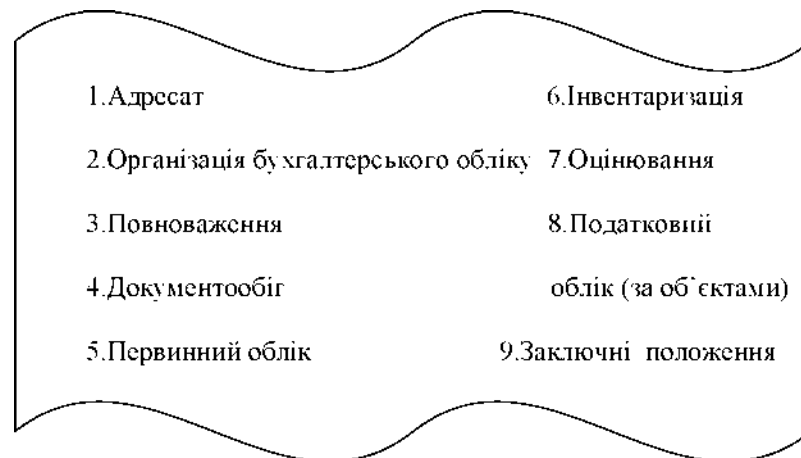

Рис. 1.1. Структура розробленого на підприємстві положення про облікову політику

Кожна складова означеного документа залежить від компетентності бухгалтерських працівників, ролі бухгалтерської служби на підприємстві, рівня офіційності та тіньової сторони бізнесу, ставлення власників до цього. Тому одні елементи облікової політики визначаються досить прозоро

відповідально та професійно (наприклад, повноваження, документообіг, первинний облік), а інші – поверхнево, формально (це притаманно більшості підприємств недержавної форми власності).

Так, кожне підприємство під час складання фінансової звітності керується схемою-графіком документообігу, яка відображає такі реквізити: найменування документа, номер його типової форми відповідно до розробок державних органів статистики або внутрішніх документів, вид документа (первинний, звітний, податковий, довідковий, інформаційний), сектор-виконавець щодо підготовки означеного документа, посада відповідального за цей документ працівника, посадові особи щодо дозволів на цей документ (підписи та затвердження), строки надання документа (періодичність та дата надання), сектор з бухгалтерського обліку щодо отримання документа. Такий підхід до обов'язкових облікових процедур та їх доведення до управлінських та виробничих структур підприємства ефективно діє на порядок складання та подання фінансової звітності.

Об'єктивна та логічно розроблена облікова політика стосовно оцінки та податкового обліку кожного його об'єкта впливає на достовірність показників, що відображаються у звітності підприємства: фінансовій та податковій. Особливо це набуває значення тепер, коли роблять кроки для зближення бухгалтерського та податкового обліку, а значить, і об'єднання сутності деяких показників фінансової та податкової звітності (податкової декларації з податку на прибуток), особливо з формування складових податку на прибуток. Вплив облікової політики відображено у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Регулювання основних складових облікової політики підприємства

Складові облікової політики	Що саме визначають відповідно до нормативів
За П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	
Межа суттєвості	Державне регулювання відсутнє; підприємство самостійно встановлює межі за кожним елементом фінансової звітності
П(С)БО 2 «Баланс»	
Тривалість операційного циклу	Встановлює підприємство самостійно
П(С)БО 7 «Основні засоби», ПКУ	

Термін експлуатації об'єкта основних засобів	Встановлює підприємство самостійно, але з огляду на вимоги ПКУ(ст.145.1)
Методи амортизації основних засобів	П'ять методів за П(С)БО 7, крім того, для податкової звітності є обмеження за встановленими групами основних засобів за ПКУ(ст.145.1)
Методи амортизації інших необоротних матеріальних активів	Прямолінійний, виробничий метод нарахування 50 % амортизаційної вартості в першому місяці використання об'єкта і решти 50 % амортизаційної вартості в місяці їх списання з балансу, метод нарахування 100 % вартості в першому місяці використання об'єкта
Величина вартісного критерію належності матеріального активу до малоцінних необоротних	П(С)БО не регламентовано, ПКУ - 2500 грн, що й береться за основу в бухгалтерському обліку
П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», ПКУ	
Термін корисного використання нематеріальних активів	Встановлює підприємство самостійно, але з огляду на норми ПКУ (ст.145.1)
Методи амортизації нематеріальних активів	Такі самі, як і для основних засобів, але з обмеженням за вимогами ПКУ
П(С)БО 9 «Запаси»	
Методи оцінки вибуття запасів	П'ять методів за П(С)БО 9
П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», ПКУ	
Методи визначення резерву сумнівних боргів (РСБ)	Виходячи з платоспроможності окремих дебіторів, на підставі класифікації дебіторської заборгованості, на основі питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході, на умовах наступної оплати. Для податкового
П(С)БО 11 «Зобов'язання», ПКУ	
Створення або нестворення забезпечень для відшкодування подальших майбутніх витрат та платежів	На оплату відпусток працівникам підприємства, на додаткове пенсійне забезпечення, на виконання гарантійних зобов'язань, на виконання зобов'язань за зобов'язаними контрафтами тощо
П(С)БО 15 «Дохід», ПКУ	
Методи оцінки ступеня завершеності операцій з надання послуг Визнання доходу	Вивчення виконаних робіт; визначення питомої ваги обсягу послуг, наданих на певну дату, в загальному обсязі послуг, які мають бути надані; визначення загального обсягу витрат підприємства у зв'язку з наданням послуг, у загальній очікуваній вартості витрат. За датою передачі прав власності на продукцію або товар, тобто метод «відвантаження» незалежно від нахолження грошей
П(С)БО 16 «Витрати», ПКУ	
Методи калькулювання виробничої собівартості	Встановлює підприємство самостійно з огляду на галузеві особливості
Перелік та склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції, робіт, послуг	Встановлює підприємство самостійно; згідно з ПКУ є обмеження
Перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих	Встановлює підприємство самостійно; згідно з ПКУ є обмеження

Бази розподілу змінних та розподілених	Години роботи, заробітна плата, обсяг діяльності, прямі витрати тощо
П(С)БО 17 «Податок на прибуток», ПБО «Податкові різниці»	
Відображення або невідображення податкових активів та відстрочених зобов'язань у проміжній фінансовій звітності, але обов'язкове їх відображення за рік	Встановлює підприємство самостійно; за вимогами податкового законодавства з 01.01.2013 року обов'язкове розкриття у окремому розділі модернізованого звіту про фінансові результати (форма № 2) та у примітках до річної фінансової звітності

Особливо уважно в бухгалтерському обліку та при складанні фінансової звітності, як і до впровадження ПКУ, потрібно ставитись до податкових різниць, оскільки вони є необхідним чинником відмінності бухгалтерського обліку від податкового. Так, за незвичним Положенням бухгалтерського обліку (скорочено ПБО) «Податкові різниці» [71] з 01.01.2013 р. пропонується підприємствам вести облік та розкривати аналітичну інформацію у окремих формах фінансової звітності (форма № 2 - розділи IV «Податкові різниці» і V «Узгодження фінансового результату та податкового прибутку (збитку)» [76] та примітки за формою № 5 і їх описовим виглядом) за такими видами податкових різниць щодо: доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); інших операційних доходів; інших доходів; собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг); інших операційних витрат; інших витрат; надзвичайних доходів; надзвичайних витрат. У примітках до фінансової звітності за ПБО «Податкові різниці» вимагається певне розкриття інформації щодо тимчасових податкових різниць, але у якому вигляді – ще невідомо. З огляду на це в найближчому майбутньому може бути доповнений формат № 5 або будуть вказівки щодо описового подання означеної інформації.

За такими різницями кожному суб'єкту підприємницької діяльності, який вибрав звичайну систему оподаткування, необхідно вести постійно аналітичний, прозорий облік не тільки з метою бухгалтерського обліку, але й головне – з метою систематичного податкового моніторингу щодо виявлення помилок у формуванні елементів податку на прибуток та запобігання

можливим ухиленням підприємства від сплати цього податку. Такий порядок не усуває і паралельного ведення обліку податку на прибуток за вимогами П(С)БО 17 та розкриття відповідної інформації у примітках до річної фінансової звітності, що у поєднанні з ПБО “Податкові різниці” вкотре ускладнює чинну модель обліку та фінансової звітності на вітчизняних підприємствах. Тим самим знову потрібен потужний контроль з боку податкової служби, і це невід’ємне явище, оскільки підприємства подають до вказаного органу фінансову звітність у строки, передбачені для подання податкової звітності (малі підприємства тільки за результатами звітного року). Порівняння термінів подання звітності (таблиця 1.4) посилює контроль за якісними показниками фінансової звітності та відповідальність керівництва підприємства за достовірність їх формування, оскільки часу для виправлення помилок у тандемі - фінансова та податкова звітність - обмаль або він майже відсутній у випадках подання як періодичної звітності, так і річної. Керуватись треба тим, що періодична фінансова звітність спочатку подається в органи статистики та до інших користувачів, наприклад, банку за умов кредитування підприємства, тому виправлення помилок у податковій звітності ускладнюється. Це потребує мінімізації помилок або їх недопущення, що за умов постійних змін нормативно-правових аспектів ведення обліку та звітності (зміни у порядку подання фінансової звітності з 20.04.2011 р. строки річного звіту підвели до податкової декларації) дуже ускладнено.

Особливі зміни торкнулись фінансової звітності малих підприємств. Наказом МФУ № 25 від 24.01.2011 р. внесено зміни до чинного П(С)БО 25 “Фінансовий звіт суб’єкта малого підприємництва”, його викладено у новій редакції [68]. Оновлений П(С)БО 25 передбачає існування двох типів фінансових звітів: 1) фінансового звіту суб’єкта малого підприємництва (фф. № 1-м, 2-м); 2) спрощеного фінансового звіту суб’єкта малого підприємництва (фф. № 1-мс, 2-мс), які діють з 01.04.2011 р. Цей стандарт установлює зміст і форму фінансового звіту суб’єкта малого підприємництва

в складі балансу (форма № 1-м) і звіту про фінансові результати (форма № 2-м) та порядок заповнення його статей, а також зміст і форму спрощеного фінансового звіту в складі балансу (форма № 1-мс) і звіту про фінансові результати (форма № 2-мс) та порядок заповнення його статей. Зміни у П(С)БО 25 зумовлені як попереднім чинним законодавством [75], так і вимогами ПКУ. Зокрема, встановлено, що спрощений фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва можуть складати юридичні особи, що відповідають критеріям, визначеним пунктом 154.6 ПКУ [63]. Згідно з цими критеріями, які є досить складними, малі підприємства можуть вибирати відповідний формат фінансової звітності (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Порівняння термінів подання звітності

Звітний	Фінансова звітність (в органи)	Податкова звітність	Відхилення,
I квартал	25.04	10.05	15 днів
I півріччя	25.07	09.08	16 днів
9 місяців	25.10	09.11	16 днів
Звітний рік	09.02	09.02	-

Однак, як відомо, є і винятки, що необхідно враховувати малим підприємствам. Не складають спрощеного фінансового звіту (форми № 1-мс та № 2-мс) суб'єкти господарювання, які: 1) утворені в період після набрання чинності ПКУ шляхом реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення), приватизації та корпоратизації; 2) здійснюють специфічні види діяльності, наприклад, у сфері розваг, визначені в підпункті 14.1.46 ПКУ [63]; виробництво, оптовий продаж, експорт-імпорт підакцизних товарів; виробництво, оптовий та роздрібний продаж пально-мастильних матеріалів; видобування, серійне виробництво та виготовлення дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, зокрема органічного утворення, що підлягають ліцензуванню; фінансову діяльність та інші види діяльності згідно з КВЕД в Україні.

Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва (форми № 1-м та № 2-м) не можуть складати довірчі товариства, страхові компанії, банки, ломбарди, інші фінансово-кредитні та небанківські фінансові установи, суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють обмін іноземної валюти, є виробниками та імпортерами підакцизних товарів, а також суб'єкти підприємницької діяльності, у статутному фонді яких частка вкладів, що належить юридичним особам-засновникам та учасникам цих суб'єктів, які не є суб'єктами малого підприємництва, перевищує 25 % [68].

Таблиця 1.5

Сучасні умови дії фінансового звіту для суб'єкта малого підприємництва

Критерії визнання малим підприємством			Документ, який регулює	Формат фінансового звіту
Основний показник	значення	Додаткові умови		
Дохід	Не більше від 3 млн. грн. (або до 1 млн. грн)	1) утворені після 01.04.2011 р.; 2) діючі, у яких протягом трьох послідовних попередніх років дохід не більший за 3 млн. грн. та середньооблікова кількість працівників не більша за 20 осіб; 3) платники ЄП до дії	ПКУ	Спрощений фінансовий звіт за двома формами: № 1-мс та № 2 -мс
Нарахована заробітна плата за місяць кожному працівнику (який у трудових відносинах)	Не менше двох мінімальних заробітних плат (які змінюються щоквартально та з 1 грудня звітного року)	ПКУ з обсягом виручки до 1 млн. грн та кількістю працівників до 50 осіб		
Середньооблікова кількість працівників	Не більше від 20 осіб або до 50 осіб	Відсутні		
Дохід	Не більше від 70 млн. грн.	Відсутні	ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» від 18.09.2008 р. № 523-VI[7]	Фінансовий звіт за двома формами: № 1-м та № 2-м
Середньооблікова кількість працівників	До 50 осіб			

Отже, преференцією щодо складання спрощеного фінансового звіту наділені суб'єкти малого підприємництва - юридичні особи, що відповідають наведеним критеріям, вони мають право на застосування спрощеного бухгалтерського обліку доходів та витрат і їм з 01.04.2011 р. до 01.01.2016 р.

встановлені “податкові канікули” з податку на прибуток (застосування нульової ставки податку). Означена ставка податку на прибуток логічно обумовлює і посилення контролю за доходами та витратами малих підприємств, оскільки вони подають встановлені форми фінансової звітності, причому такі, які легко перевірити працівникам податкових служб, навіть за умови їх подання тільки один раз на рік – за результатами звітного року.

Таблиця 1.6

Особливості організації обліку та звітності на малому підприємстві
під впливом оновленого П(С)БО 25 та ПКУ

Особливості	Їх аналітична інтерпретація
Форма ведення обліку	Спрощена
Облік необоротних активів	Тільки за первісною вартістю без урахування зменшення корисності та переоцінки до справедливої вартості
Облік забезпечення наступних витрат і платежів	Не створюють забезпечення наступних витрат і платежів (на виплату наступних відпусток працівникам, виконання гарантійних зобов'язань тощо), а визнають відповідні витрати у періоді їх фактичного здійснення
Облік витрат та доходів	Визнають витрати і доходи з урахуванням вимог ПКУ і відносять суми, які не визнаються за цим документом витратами або доходами, безпосередньо на фінансовий результат після оподаткування
Облік дебіторської заборгованості	Поточну дебіторську заборгованість включають до підсумку балансу за її фактичною сумою
Використання принципу подвійного запису	Неплатники ПДВ ведуть облік без такого принципу
Фінансові звіти	Спрощений фінансовий звіт за форматами (№ 1-мс та № 2-мс)

Такі підприємства в організації обліку та фінансової звітності мають певні особливості (табл. 1.6). В цьому випадку бухгалтерський облік значно відхиляється від визнаних принципів його ведення. Тобто його майже ігнорують, взявши за основний облік тільки податковий.

Сучасні підходи до регулювання фінансової звітності, які ми виклали, підтверджують те, що національний бухгалтерський облік став “другорядним”, надавши перше місце фіскальним правилам, тобто потужно

діє, за висловлюванням Жака Рішара, концепція “гібриду” [77]. Однак до нього треба ставитись обачно, з мінімізацією втрат принципів ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Висновки. У разі розширення діяльності підприємства і збільшення його виручки відносно встановлених критеріїв для малого підприємництва може виникнути гостра потреба у організації повної моделі бухгалтерського обліку, повернення до якої спричинить значні витрати. Тому, на наш погляд, вести спрощений бухгалтерський облік необхідно обережно, не відкидаючи хоча б основного принципу – подвійного запису, який історично є фундаментальним у формуванні прозорих та якісних показників кожного з елементів фінансової звітності: активів, капіталу, зобов’язань, доходів та витрат підприємства.

1.3. Облікова політика підприємства та її вплив на показники фінансової звітності

16 липня 1999р. Верховною Радою України прийнято закон “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, який набув чинності з 1 січня 2000р. З цієї дати також почалося застосування положень (стандартів) бухгалтерського обліку і Плану рахунків.

Потрібно зазначити, що головним нормативно-правовим документом у системі регулювання бухгалтерського обліку Закон назвав положення (стандарти) бухгалтерського обліку, мають затверджуватися Міністерством фінансів України. На сьогодні затверджено 31 положень (стандартів) бухгалтерського обліку та у такому статусі Примітки до річної фінансової звітності. Конкретика подвійного захисту на рахунок бухгалтерського обліку закріплена у статті 9 Закону, безпосередньо викладена в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку [74].

У статті 4 Закону перераховано основні принципи бухгалтерського обліку, які знайшли втілення у нормативно-методичній базі і застосуванні в

практичні бухгалтерії.

Створення цілісної системи обліку передбачає активне застосування облікової політики підприємства.

Облікова політика підприємства це, по суті, конкретизований кодекс правил, прийомів та процедур ведення бухгалтерського обліку, складання і подання всіх видів звітності (а не тільки фінансової, як це можна тлумачити за назвою вищезгаданого Закону), бо навіть у ньому це непрямо констатується: “Фінансова, податкова, статистична та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку” (3-4, ст.4), який забезпечує дотримання єдиної методики відображення господарських операцій підприємства упродовж тривалого періоду із дотриманням основних методологічних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності й інших видів звітності, а саме:

- обачності;
- повного висвітлення;
- автономності;
- послідовності;
- безперервності;
- нарахування і відповідності доходів і витрат;
- превалювання сутності над формою;
- історичної і фактичної собівартості;
- єдиного грошового вимірника;
- періодичності

Отже, визначення облікової політики підприємства вимагає досконалого оволодіння як загальнометодологічними нормативно-правовими документами, котрі регулюють організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні, так і опанування специфічних технологічних особливостей діяльності конкретного підприємства, для якого розробляється облікова політика. Лише на основі поєднання зазначених основних

методологічних вимог з конкретизованою методикою відображення господарських операцій на підприємстві, яка повною мірою пристосована до специфіки його діяльності, можна сподіватися на розробку тут обґрунтованої облікової політики.

Як підтвердилося часом, прийняття Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” відображає зрослої потребу до цього інструменту інформаційного забезпечення, ефективного управління підприємством і сприяє формуванню бухгалтерського обліку в інтересах усіх користувачів обліково-економічної інформації.

Високий ступінь залежності фінансових та управлінських рішень від якості бухгалтерської інформації та, зокрема, фінансової звітності підносить її на новий рівень в суспільному масштабі. Наслідком такого підходу є надання підприємствам прав та можливостей самостійного вибору облікової політики.

Створення цілісної системи обліку передбачає активне застосування специфічного елемента регулювання бухгалтерського обліку та звітності – облікової політики підприємства.

Згідно з визначенням, облікова політика підприємства базується на основних принципах обліку та звітності. Під принципами бухгалтерського обліку слід розуміти правила, якими необхідно керуватися при вимірюванні, оцінці й реєстрації господарських операцій і при відображенні їх результатів у фінансовій звітності.

Основні принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності викладені в статті 4 розділу 1 Закону про бухоблік і пункті 18 П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”.

Під час розробки облікової політики слід враховувати вимоги до якісних характеристик бухгалтерського обліку та фінансової звітності, викладені в пунктах 14-17 П(С)БО 1, методи та процедури, передбачені іншими П(С)БО, норми й нормативи, встановлені законодавчими актами України.

Порядок розкриття інформації про облікову політику підприємства визначено в П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”. Незважаючи на те, що всі П(С)БО ґрунтуються на МСБО, в них існують суттєві розбіжності. Це обумовлює необхідність детального вивчення порядку формування облікової політики підприємства за Міжнародними стандартами фінансової звітності та її вплив на показники фінансової звітності. Згідно МСБО 8 “Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки” облікова політика це конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб’єктам господарювання при складанні та поданні фінансових звітів. Необхідно зазначити, що МСФЗ 1 “Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності” вимагає від суб’єктів господарювання розкрити всі ключові моменти щодо принципів та методів бухгалтерського обліку у примітках до фінансової звітності.

Невтручання в ринкових умовах держави при виборі облікових принципів і схем підприємством, покликане, перш за все забезпечити відповідність відображення в обліковій інформації його умов, задач та моделей життєдіяльності, які є суто індивідуальними. Основною метою при прийнятті на підприємстві облікової політики має бути формування повної, об’єктивної та достовірної інформації, що максимально адекватно розкриває його діяльність для заінтересованих осіб. Це означає розкриття не тільки загальних положень, передбачених національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку щодо визначення облікової політики, а й формування правил, використання прийомів первинного обліку, положень з обліку майна, зобов’язань, основних засобів, фінансових вкладень, матеріалів, обліку витрат та обчислення собівартості продукції і сум незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів і джерел забезпечення наступних витрат, доходів від продажу продукції, робіт, послуг, заборгованості, капіталів, нерозподілених прибутків та ін..

Загальні вимоги, які ставляться до облікової політики підприємства зводяться до наступних:

– облікова політика повинна бути єдиною на підприємстві, що означає обов'язкове застосування вибраних методів та прийомів ведення бухгалтерського обліку всіма структурними підрозділами, включаючи виділені на самостійний баланс, незалежно від виду діяльності і місця розташування. Це необхідно, щоб забезпечити співставність та зведення інформації.

– по відношенню до кожного конкретного питання підприємство повинно використовувати одні і ті ж вибрані принципи, методи та прийоми ведення бухгалтерського обліку;

– застосування облікової політики повинно бути послідовним, тобто методика відображення господарських операцій, оцінки майна і зобов'язань на протязі року, а також від одного звітного періоду до іншого, як правило, не змінюється. Це означає, що при формуванні облікової політики за національними стандартами можна вносити зміни щорічно з початку звітного періоду.

Необхідно зазначити, що МСФЗ 1 дозволяє зміну облікової політики тільки в разі прийняття нового стандарту або внесення змін до чинних, а також з метою підвищення інформативності фінансової звітності. Дана вимога обґрунтовується тим, що «стабільна» облікова політика дозволяє порівнювати фінансову звітність за різні періоди. При виникненні потреби в зміні облікової політики суб'єкту господарювання доведеться наново перерахувати показники фінансової звітності за три попередніх роки. Такий перерахунок називають ретроспективним, і він є загальним правилом щодо відображення змін в обліковій політиці.

Формування облікової політики на підприємствах України визначає низку проблем. На сьогодні існують дві групи питань, які виникають безпосередньо при реалізації облікової політики. Перша група виникає при здійсненні вибору принципів, прийомів та методів бухгалтерського обліку із існуючої нормативної бази. Друга група питань пов'язана з відсутністю або нечітким формулюванням в нормативній базі вказівок щодо відображення в

обліку і звітності окремих господарських ситуацій. Оскільки ефективне формування облікової політики передбачає окрім знання чинної нормативної бази, ще і вміння творчого її застосування, основними проблемами, які виникають при формуванні облікової політики підприємства, можна назвати наступні: чинне бухгалтерське та податкове законодавство на якому ґрунтуються принципи, прийоми та методи бухгалтерського обліку, які використовуються підприємством, недосконале в багатьох питаннях; при формуванні облікової політики присутній фактор ризику, оскільки рішення приймаються під дією суб'єктивного судження.

Отже, перехід на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку вимагає розробки нової облікової політики підприємства за відповідними стандартами; формування облікової політики визначає низку проблем, системний аналіз яких може сприяти обґрунтованій розробці і оптимізації облікової політики підприємства.

Оскільки П(С)БО визначають методологію та методіку бухгалтерського обліку, вони належать до документів нормативно-методологічного рівня регулювання. Крім того, можна стверджувати, що для П(С)БО характерний і відтінок рекомендаційного характеру в тому розумінні, що передбачають декілька способів оцінки, містять відкриті переліки критеріїв, враховують варіантність дій облікових працівників, які керуються ними у практичній діяльності.

Облікова політика підприємства самостійно здійснюватись не може, а розраховувати на її стихійне запровадження на відповідних ділянках бухгалтерського обліку не доводиться. Звідси випливає необхідність певної організаторської роботи щодо виконання вимог наказу про облікову політику підприємства.

РОЗДІЛ 2

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

2.1. Фінансова звітність в аспекті міжнародного досвіду та вітчизняної практики

Глобалізація економічних процесів зумовила потребу в зіставленні фінансової інформації та актуальність гармонізації публічної звітності на міжнародному рівні. Необхідність гармонізації звітності на світовому рівні визнає більшість вітчизняних та іноземних авторів.

Гармонізація фінансової звітності передбачає вироблення єдиних підходів до складання публічної звітності, що забезпечують отримання достовірної інформації користувачами для ухвалення рішень.

Гармонізація фінансової звітності окремих держав здійснюється на регіональному (країни ЄС, країни Південної Америки) і на міжнародному (через застосування єдиних, глобальних міжнародних стандартів фінансової звітності) рівнях.

В Україні процес гармонізації фінансової звітності здійснюється шляхом впровадження МСФЗ для підприємств-учасників ринку цінних паперів. У статті розглянутий міжнародний досвід гармонізації ФЗ й етапи гармонізації в Україні.

Світове співтовариство накопичило певний досвід використання міжнародних стандартів фінансової звітності та гармонізації звітності в МСФО. Виділено низку проблем, пов'язаних із формуванням інституційних механізмів, що забезпечують розроблення та впровадження МСФЗ та дотримання їх застосування (нагляду над процесом упровадження) на міжнародному, регіональних і національних рівнях, а також забезпечення скоординованої роботи цих механізмів; з необхідністю вирішення питань правового впровадження МСФЗ у національну практику; з потребою чіткого

розуміння сфери застосування МСФЗ на національному рівні тощо. В Україні процес гармонізації фінансової звітності підприємств у звітність за МСФО почався нещодавно. Автор вважає за доцільне, враховуючи досвід розвинених країн, виділити проблеми застосування МСФЗ в Україні та розробити рекомендації з їх усунення.

Аналіз робіт вітчизняних й іноземних авторів дає підстави для висновку про те, що стосовно терміна «гармонізація» немає однозначної думки.

Ф. Чой і Г. Мюллер [91] вважають, що концепція інтернаціоналізації обліку може проявлятися як процес “гармонізації” і як процес «стандартизації». Гармонізацію вони описують як процес об'єднання різних облікових практик, що логічно не суперечать одна одній, які дозволено використовувати. Як приклад наводяться директиви ЄС, що дозволяють використовувати різні варіанти оцінювання національним підприємствам країн-членів ЄС. Стандартизацію трактують як вироблення єдиного стандарту, який використовують у всіх ситуаціях. Як приклад наводять стандарти США.

К. Ноубс і Р. Паркер також розмежовують поняття «гармонізація» і “стандартизація”. “Гармонізація” визначається як процес збільшення порівнянності облікових практик за рахунок встановлення меж кількості можливих варіантів, а під “стандартизацією” розуміють припис жорсткішого і кількісно обмеженого набору правил. Проте наголошують, що в обліку ці поняття стали майже технічними термінами і не можна покладатися на звичайну різницю між цими поняттями. “Гармонізація” зазвичай асоціюється з міжнародними законодавчими актами ЄС, а “стандартизацію” часто пов'язують з діяльністю Комітету з міжнародних стандартів [94]. Надалі в роботі ці поняття вживатимемо як взаємозамінні.

Відтак зазначають, що “дії міжнародних регулюючих організацій, які прагнуть досягнення однаковості, можуть забезпечити один з факторів широкого процесу гармонізації”, і однією з організацій, що прагнуть до

гармонізації різних аспектів міжнародної облікової практики, називають Комітет з міжнародних стандартів.

К. Робертс, П. Вітман, П. Гордон [96] також відзначають відмінності в поняттях “гармонізація” і “стандартизація”. “Гармонізація – це процес, за допомогою якого облік рухається від цілковитої розмаїтості практики. Кінцевим результатом є стан гармонії, коли всі учасники процесу групуються навколо одного можливого методу обліку або навколо обмеженої кількості тісно взаємопов’язаних методів. Кінцевим результатом є стан однаковості”. Автори підкреслюють, що визначення гармонії ґрунтується на ліберальнішому погляді на відповідність облікових методів і її можна досягти в результаті природних причин (змін у культурі, розвитку нових ринків цінних паперів тощо), які враховують підприємства, бухгалтерські організації та регуляторні органи, для практичного застосування. Визначення однаковості ґрунтується на жорсткішому підході до трактування аналогічних облікових методів і його можна досягти за рахунок дій регуляторного органу або такого, що виконує певні функції.

На думку О. Петрука, “гармонізація бухгалтерського обліку – це процес уніфікації методів і принципів бухгалтерського обліку у формі стандартів” [61, с.24]. С. Голов зазначає, що гармонізація – певна координата між різноманіттям та уніфікацією методів бухгалтерського обліку [20, с. 73].

З погляду автора, процес стандартизації на першому етапі розвитку бухгалтерського обліку привів до появи бухгалтерських стандартів у багатьох країнах з розвиненою економікою, а подальша інтернаціоналізація облікових процесів, виникнення транснаціональних компаній зумовили необхідність у гармонізації облікових практик різних країн.

Процес гармонізації здійснюється на регіональних та міжнародному рівнях.

На міжнародному рівні до створення міжнародної системи бухгалтерського обліку, яка базується на загальних облікових принципах і виробляє єдині стандарти фінансового обліку та звітності для порівнянності

діяльності підприємств усіх країн світу, залучено велику кількість організацій, основними з яких є:

Комітет з міжнародних бухгалтерських стандартів (КМСФЗ, або IASC - International Accounting Standards Committee);

Міжнародна організація комісій з цінних паперів (МОКЦБ);

Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ);

Організація Об'єднаних Націй (ООН);

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Основну роботу з розроблення МСФЗ веде Комітет з міжнародних бухгалтерських стандартів – International Accounting Standards Committee (IASC). Консультативна рада зі стандартів представляє низку економічно розвинених країн з усіх континентів, Всесвітню федерацію бухгалтерів, Світовий банк, Міжнародну організацію комісій з цінних паперів та деякі інші міжнародні організації. До завдань Консультативної ради зі стандартів належить визначення пріоритетних напрямів розроблення МСФЗ, дослідження наслідків дії запроваджених стандартів, надання консультаційних послуг членам правління та довіреним особам.

Над розробленням облікових стандартів працюють й інші міжнародні організації: Міжнародна організація комісій з цінних паперів (МОКЦБ), що об'єднує найбільші організації, які регулюють обіг цінних паперів у всьому світі. Метою її діяльності є координація правил роботи фондових бірж на загальносвітовому рівні. Одним із основних факторів досягнення цієї мети є міжнародна стандартизація бухгалтерського обліку та звітності. З 1987 р. КМСФЗ і МОКЦБ беруть участь у спільних розробках МСФЗ; Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ) заснована в 1977 р. Її діяльність спрямована на розроблення міжнародних стандартів аудиту, етики, освіти, підготовку фахівців з бухгалтерського обліку та їх надання в КМСФЗ; Організація Об'єднаних Націй (ООН) завдяки роботі своєї Комісії з транснаціональними корпораціями залучена до збору й аналізу інформації про міжнародну діяльність ТНК, аналізує проблеми їх бухгалтерського обліку та звітності;

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) займається питаннями управління багатонаціональними корпораціями, зокрема торкається питання їх фінансової звітності.

Однією із значущих міжнародних організацій, що займаються проблемами застосування МСФЗ, є Міжурядова робоча група експертів з міжнародних стандартів обліку та звітності, що діє в ЮНКТАД. Цю групу створено за рішенням Економічної і соціальної ради ООН у 1982 р. з метою участі в процесі міжнародної гармонізації вимог до обліку та звітності. Вона активно працює в цьому напрямі, допомагаючи країнам, що розвиваються, та країнам з перехідною економікою зрозуміти проблеми застосування міжнародних стандартів і поширюючи найкращу міжнародну практику. На щорічних сесіях групи протягом останніх років активно обговорюються питання практичного застосування МСФЗ різними країнами.

На регіональному рівні відзначимо зусилля Європейського Союзу, де вже сформовано певний механізм впровадження МСФЗ в європейських країнах, який докладно розглянуто в роботі С. Голова [20, с. 26]. Так, у 2001 р. Європейська Комісія започаткувала Комітет європейських регуляторів цінних паперів (Committee of European Securities Regulators - CESR), основні завдання якого – поліпшення координації між національними регуляторами ринків цінних паперів і виконання консультативних функцій для Комісії, зокрема, у галузі застосування МСФЗ. Комітет готує щорічні доповіді для Комісії, випускає різні стандарти, регуляторні документи і вказівки [92]. Однак процес переходу до МСФЗ в країнах Європи супроводжується низкою проблем, зазначених у Доповіді про застосування МСФЗ в Європейському Союзі для Європейської комісії [92]. Метою цього дослідження стало оцінювання першого року застосування МСФЗ у Європейському Союзі. Дослідження базувалося на результатах опитувань, аналізі літератури, обговорень на круглих столах, аналізі фінансової звітності тощо.

Опрацювавши вищезазвані джерела, пропонуємо класифікацію проблем застосування МСФЗ:

- необхідність формування інституційних механізмів, що забезпечують розроблення та впровадження МСФЗ і дотримання їх (нагляд над упровадженням) на міжнародному, регіональних і національних рівнях, а також забезпечення скоординованої роботи цих механізмів;

- потреба у вирішенні питань правового впровадження (enforcement) МСФО в національну практику;

- необхідність чіткого розуміння сфери застосування МСФЗ на національному рівні;

- необхідність вирішення технічних питань, пов'язаних як зі специфікою самих МСФЗ, так і з національними особливостями.

Усі ці групи проблем взаємопов'язані і потрібен комплексний підхід до їх вирішення.

Усвідомлюючи, що необхідно забезпечити розроблення стандартів, які повинні застосовуватися глобально, Комітет з міжнародних стандартів останніми роками здійснював спроби сприяти цьому процесу.

Визнаючи, що потрібно враховувати думки різних зацікавлених сторін під час розроблення стандартів й активізації їх практичного застосування, в 2005 р. Комітет з міжнародних стандартів здійснив низку структурних змін (збільшено кількість опікунів (Trustees) з 19 до 22 осіб за рахунок представників країн, котрі не належать до Північної Америки і Європи; дещо змінилися функції Консультативної ради (SAC), котра повинна активніше забезпечувати взаємозв'язок своїх членів з піклувальниками та Радою з міжнародних стандартів (IASB) у вирішенні питань стратегії процесу розроблення стандартів та їх застосування, зменшилася кількість його членів з 60 до 40 осіб, головою був призначений представник Бразилії (тобто представник країни, що розвивається). Крім завдання з розроблення інтерпретацій, перед Комітетом з інтерпретацій (IFRIC) поставлено завдання – розробити керівництво із застосування, що зумовлено зростанням потреб у таких документах у зв'язку з активнішим практичним застосуванням МСФЗ. Рада з міжнародних стандартів випустила Меморандум розуміння ролі

органів, що встановлюють стандарти, і їх відносин з Радою (Memorandum of Understanding on the Role of Accounting Standard Setters and Their Relationship with IASB).

Розроблення інституційних механізмів упровадження МСФЗ вимагає роботи, у першу чергу, на регіональних і національних рівнях.

У зв'язку з цим цікавим є досвід Європейського Союзу. Європейський Союз в 2002 р. прийняв рішення про обов'язкове використання МСФЗ з 1 січня 2005 року для складання консолідованої звітності лістинговими (zareєстрованими на біржі, що публічно торгують своїми цінними паперами) компаніями, яке закріплено в Постанові № 1606/2002 Європейського парламенту і Ради від 19 липня 2002 року [95]. Тим самим створено спеціальний механізм схвалення МСФО для застосування в Європі, і обов'язковими є тільки схвалені стандарти; країнам надано свободу вирішувати, чи повинні інші компанії керуватись цими стандартами; країнам було надано можливість відкладати упровадження рішення про обов'язкове застосування МСФЗ для компаній, які торгують тільки своїми борговими цінними паперами або торгують цінними паперами не на європейських ринках і для цих цілей використовують американські стандарти з дотриманням певних умов. Створений механізм схвалення МСФО для застосування в Європі передбачає фінальне схвалення застосування стандарту Європейською комісією (European Commission) і публікацію його в офіційному журналі, якому передують: отримання технічних консультацій від спеціально створеної незалежної групи експертів – Європейської консультативної групи з фінансової звітності (European Financial Reporting Advisory Group - EFRAG); отримання висновку про об'єктивність та збалансованість рішення вищезазначеної групи від спеціально створеного консультативного органу – Групи огляду консультацій зі стандартів (Standards Advisory Review Group – SARG); прийняття Комісією рішення про пропозицію схвалення, застосування стандарту і голосування з приводу схвалення спеціального комітету - Комітету з регулювання обліку

(Accounting Regulatory Committee – ARC); схвалення рішення Комітету з регулювання обліку Європейським Парламентом (European Parliament).

Наявність спеціально створеного механізму впровадження МСФЗ в Європейському Союзі є, безумовно, позитивним, однак на процедуру схвалення потрібен час, і крім того, з'являється ризик “несхвалення” окремих стандартів або деяких положень стандартів (така ситуація вже виникла з МСФЗ (IAS) 39).

В Україні реформування бухгалтерського обліку відповідно до вимог міжнародних стандартів із їх адаптацією до економіко-правового середовища і ринкових відносин розпочалось із прийняття Кабінетом Міністрів України Постанови від 28.10.1998 року № 1706 “Програма реформування бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів фінансової звітності”. Згідно з програмою реформування бухгалтерського обліку головне завдання – увідповіднення національної системи обліку і звітності до реалій ринкової економіки та міжнародних стандартів фінансової звітності.

Розглянемо основні етапи процесу гармонізації фінансової звітності українських підприємств зі звітністю країн ЄС та інших країн, які використовують міжнародні стандарти:

1 січня 2000 набрав чинності Закон України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні”, що установив основоположні вимоги до обліку і звітності; визначив суб'єктів регламентації бухгалтерського обліку, законодавчо закріпив права усіх груп користувачів на отримання достовірної інформації про діяльність підприємств через ведення бухгалтерського обліку і складання звітності за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, які не можуть суперечити міжнародним стандартам. У тому самому році прийнято План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкцію про його застосування, 20 положень (стандартів) бухгалтерського обліку. У 2001-2009 рр. прийнято ще 14 ПСБО і нині розроблення основних ПСБО закінчене.

Надалі акцент у гармонізації фінансової звітності перемістився на

акціонерні товариства, з метою розвитку корпоративного бізнесу в Україні видано Указ Президента “Про заходи щодо розвитку корпоративного Управління в АТ”, який, зокрема, передбачав запровадження міжнародних стандартів та сертифікацію бухгалтерів АТ (21.03.2002 р.). У 2006 р. прийнято План першочергових заходів у сфері інвестиційної діяльності, яким передбачено заходи щодо запровадження МСФЗ. У 2007 р. було розроблено і прийнято Стратегію застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні на 2007-2012 рр., у якій викладено основні заходи щодо застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні.

Справжнім проривом можна назвати ухвалення в 2011 р. Податкового кодексу, який, попри неоднозначність тлумачень і численні недоліки, вивів фінансову звітність підприємств на новий рівень. У 2011 р. внесено зміни до Порядку подання фінансової звітності, де конкретизовано перелік підприємств і терміни подання ФЗ за МСФЗ.

На основі проведеного аналізу можна виділити кілька етапів гармонізації фінансової звітності українських підприємств до МСФЗ, які проводилися паралельно з реформами бухгалтерського обліку в Україні [20, с. 167].

Упродовж першого етапу (1991-1996) визначено основні концептуальні характеристики нової системи бухгалтерського обліку, створено власну систему регулювання бухгалтерського обліку та проголошено курс на перехід до міжнародних принципів і стандартів обліку, який втілено в державній програмі.

На другому етапі (1997-1999) створено правові та методологічні передумови трансформації системи бухгалтерського обліку. Розроблено положення (стандарти) бухгалтерського обліку, план рахунків та форми фінансової звітності, узгоджені відповідно до положень МСБО.

З 2000 р. запроваджено нову систему бухгалтерського обліку. В Україні досягнуто високого рівня гармонізації Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку з МСФЗ [20, с. 169].

На думку автора, 2010 р. можна вважати початком нового етапу гармонізації фінансової звітності, тому що останні постанови уряду дозволяють пряме використання МСФО не тільки компаніями, які обов'язково подають звітність за МСФО, але і будь-яким іншим підприємствам, які самостійно визначили доцільність використання МСФЗ [74].

Процес гармонізації фінансової звітності в Україні пов'язаний з певними проблемами. По-перше, стандарти не можуть “працювати” самостійно – успіх застосування МСФЗ залежить передовсім від економічного середовища, наявності національної інфраструктури їх існування. І хоча міжнародні стандарти фінансової звітності – це високоякісний інтелектуальний продукт, повною мірою вони працюють тільки в певних економічних реаліях. Тому не потрібно прагнути зайвого “нав'язування” МСФЗ “нелістинговим” компаніям, а необхідно поступально працювати над поліпшенням економічних умов в Україні.

Другий блок проблем застосування МСФЗ пов'язаний з людським фактором. Міжнародні стандарти встановлюють загальні принципи формування показників звітності. Усі ситуації не можна викласти в стандартах, саме цим і зумовлено застосування професійного бухгалтерського судження під час складання ФЗ. У вітчизняній практиці немає такого поняття, як “професійне судження бухгалтера”, немає навіть такого поняття, як “професійний бухгалтер”. Зазначимо, що в проекті ЗУ України “Про внесення змін до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” вилучено поняття “професійний бухгалтер” – “за такою логікою проект допускає наявність непрофесійних бухгалтерів. До того ж у проекті відсутні чіткі та однозначні критерії процесу підтвердження кваліфікаційної придатності громадянина на звання “професійного бухгалтера” [17]. На думку автора, вилучення цього поняття було великою помилкою, адже за звітність, професійно складену за МСФЗ, повинен відповідати фахівець. Поліпшення якості освіти-наріжний камінь успішного

застосування МСФЗ.

Третій блок проблем пов'язаний з відсутністю в Україні структур, які повинні активно взаємодіяти з Комітетом з міжнародних стандартів для вирішення технічних аспектів застосування МСФЗ (переклад останніх версій МСФЗ, дискусійних паперів, проектів, участь в обговоренні проектів тощо).

Загалом можна зробити висновок, що в процесі гармонізації фінансової звітності українських підприємств треба врахувати досвід розвинених країн (ЄС) і перехід на МСФЗ повинен мати не «декларативний» характер, а бути поступальним процесом, за наявності відповідного інституційного механізму в Україні.

2.2. Сучасні вимоги до фінансової звітності виробничих підприємств згідно вимог національних стандартів

В сучасних умовах господарювання процес адаптації фінансової звітності, відповідно до вимог міжнародних стандартів, має велике значення. При цьому, наближення національних стандартів бухгалтерського обліку до норм міжнародних стандартів, її вирішення дасть змогу спростити процедуру адміністрування податків, підвищити якість прогнозування податкових надходжень, встановити прозорі правила оподаткування.

Ведення бухгалтерського обліку господарській операції та їх відображення у звітності зумовлена різними правилами визнання активів та зобов'язань як доходів та витрат для цілей обліку й оподаткування, що призводить до недотримання основних вимог до звітності. Так, зокрема, проблема гармонізації Положень (стандартів) бухгалтерського обліку України щодо вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності є предметом досліджень провідних вчених-економістів, у працях яких приділено увагу напрямкам розвитку системи обліку, проблемам регулювання бухгалтерського обліку в Україні в умовах адаптації до міжнародних стандартів, питанням трансформації звітності, складеної за національними стан-

дартами, у звітність за МСФЗ (IFRS).

Однак окремі теоретичні та методичні аспекти узгодженості фінансового і податкового обліку, чітке формування принципів складання звітності, визначення різниць між фінансовим та податковим прибутком, визнання, оцінювання й облік податків на прибуток в умовах упровадження міжнародних стандартів, вивчені недостатньо. Отже, дослідження даного напрямку є актуальним для подальшого проведення науково-практичних дискусій.

На основі даних бухгалтерського обліку підприємства зобов'язані складати фінансову звітність, це є завершальним етапом облікового процесу. Фінансова звітність – це звітність, що складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів та містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період.

Метою складання фінансової звітності є подання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства, для прийняття ними рішень щодо придбання, продажу та володіння цінними паперами, участі в капіталі підприємства, оцінювання якості управління та здатності своєчасно виконувати свої зобов'язання; забезпеченості зобов'язань підприємства та регулювання діяльності підприємства.

Бухгалтерська фінансова звітність будь-якого підприємства, зокрема виробничого, є основним джерелом інформації про його майно і фінансовий стан, яка необхідна для прийняття дієвих управлінських рішень. Тому для досягнення мети фінансової звітності, а саме задоволення інформаційних потреб різних груп користувачів, звітність має відповідати певним вимогам. Залежно від потреб управління, чинних законодавчих та нормативно-правових актів можна сформулювати систему вимог до звітності, які й виступають її якісними характеристиками (табл. 2.1) [29].

Таблиця 2.1

Вимоги звітності

Вимоги до звітності	Зміст вимоги
Державне регулювання	Державне регулювання звітності полягає в тому, що для усіх галузей народного господарства і підприємств встановлюються єдині показники і єдині форми звітності, принципи складання і терміни подання. Це необхідно для узагальнення показників звітності окремих підприємств в межах галузей народного господарства за загальним класифікатором галузей народного господарства Держкомстату України (ЗКГНГ)
Обов'язковість подання	Обов'язковість подання звітності випливає із самої природи функціонування ринкової економіки. Будь-яке підприємство займається діяльністю, яка не заборонена чинним законодавством і зобов'язане подавати звітність до відповідних органів у встановлений термін і у визначеному обсязі та складі. Це необхідно для формування загальнодержавних показників розвитку економіки регіонів і України загалом та контролю розрахунків з державною податковою системою
Дохідливість	Дохідливість звітності розрахована на однозначне тлумачення її користувачами за умови, що вони мають достатні знання та зацікавлені у сприйнятті цієї інформації
Доречність	Звітну інформацію вважають доречною (корисною), якщо вона здатна вплинути на вартісну оцінку або на рішення, яке приймається в цей час або на майбутній період, підтвердити та скоригувати їхні оцінки, зроблені в минулому
Достовірність	Достовірність інформації забезпечується тим, що в бухгалтерському обліку всі записи здійснюються на підставі належно оформлених документів, а перед складанням річної звітності проводиться інвентаризація майна, грошових коштів і розрахунків. Достовірність інформації може підтверджуватися аудиторським висновком
Точність	Точність звітності забезпечується правильним відображенням даних на рахунках синтетичного та аналітичного обліку і у відповідних звітних формах та взаємоузгодженістю показників, відображених у формах звітності
Повнота	Це необхідність і обов'язковість заповнення всіх реквізитів та показників форм звітності. У випадках не заповнення окремих рядків через відсутність активів, пасивів або операцій у цій статті - вона прокреслюється
Своєчасність подання	Необхідна для прийняття правильних управлінських рішень. Своєчасність одержання власником (засновником) звітних даних в умовах ринкової економіки набуває особливої актуальності, адже звітність забезпечує власника інформацією про фінансовий стан підприємства та про величину
Методологічна єдність	Методологічна єдність розрахунку показників звітності регламентується державою і обов'язкова для всіх підприємств, незалежно від виду діяльності і форми власності. Так, методи оцінювання активів залишаються постійними протягом фінансового року, що забезпечує порівняння показників звітності усіх галузей народного господарського комплексу держави. Це дає змогу їх узагальнювати, групувати, аналізувати і одержувати достовірну інформацію для оцінки роботи підприємств або галузей

продовження табл. 2.1

Порівнян-ність по-казників	Порівнянність показників звітності забезпечується єдиною методологією планування, обліку господарської діяльності та звітності. Звітність повинна бути порівняною з показниками попередніх звітних періодів, років, оскільки без цього неможливі узагальнення. Це має істотне значення під час проведення аналізу та розроблення перспектив розвитку галузей, підприємств, складення бізнес-планів
Простота ясність	Простота і ясність звітності полягає в створенні таких форм звітів, які б не мали надмірної інформації і були зрозумілими працівникам підприємств, акціонерам, інвесторам
Доступність і гласність	Доступність і гласність звітності полягає в тому, що з показниками фінансової звітності ознайомлюється весь трудовий колектив підприємств. Фінансова звітність підприємств підлягає оприлюдненню, а звітність акціонерних товариств відкритого типу - публікації у друкованих засобах масової інформації. Гласність звітності в Україні забезпечується також систематичною публікацією статистичних даних про економічний і соціальний розвиток господарського комплексу в державі, регіонах, галузях, міністерствах тощо
Неперервність	Полягає в тому, що зберігаються одні і ті ж форми і структура звітності протягом періоду діяльності підприємств
Раціональність	Передбачає розумний, мінімальний обсяг необхідних звітних показників для управління. В Україні проведена значна робота по спрощенню і вдосконаленню бухгалтерської звітності, з 2000 р. введено фінансову звітність, що максимально наблизило її до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і звітності
Економічність	Полягає в тому, що затрати праці і коштів на складення звітності повинні бути мінімальними, за одночасної оперативності її складання і своєчасності подання
Дієвість	Передбачає необхідність проведення наукового економічного аналізу звітних даних, виявлення недоліків у діяльності підприємств, а також внутрішніх резервів виробництва

Під час надання інформації у фінансовій звітності необхідно дотримуватись таких критеріїв як істотність, своєчасність, повнота, нейтральність, об'єктивність, оскільки фінансова звітність повинна включати інформацію, котра впливає на прийняття рішень, дає змогу своєчасно оцінити минулі, поточні та майбутні події; підтвердити та скоригувати їх оцінку, зроблену в минулому. Фінансова звітність повинна надавати її користувачам можливість порівнювати фінансові звіти підприємства за різні періоди та фінансові звіти різних підприємств. Працівники бухгалтерії повинні знати і розуміти вимоги до звітності і лише за цієї умови вони можуть задовольнити відповідних користувачів інформацією для прийняття відповідних управлінських рішень. Проте розвиток економічних відносин ставить нові, більш розширені вимоги

до фінансових звітів суб'єктів господарювання.

Насамперед, це стосується періодичності звітності і деталізації інформації в бланках, що заповнюються. У п. 6 П(С)БО № 1 зазначено, що фінансова звітність повинна забезпечувати користувача інформацією щодо оцінки якості управління, оцінки здатності підприємства виконувати свої зобов'язання тощо. Але виконати поставлені завдання фінансова звітність, в тому вигляді, в якому вона є на цей час, не спроможна.

При цьому оцінювати якість управління лише на основі показників прибутковості підприємства (чи за допомогою інших показників наведених у звітах) не раціонально і не доречно, оскільки осторонь залишаються багато як фінансових, так і нефінансових показників. Оцінювання здатності підприємства виконувати свої зобов'язання доцільно проводити в той момент, коли власне користувача і цікавить така інформація, а проведення таких розрахунків на основі вже застарілої інформації (яка наводиться у фінансовій звітності) повністю нівелює сенс такої роботи.

Використання звітів з квартальною періодикою формування вже не відповідає сучасним вимогам діяльності. Інформація, в більшості випадків, після оприлюднення є застарілою і подається постфактум. Вона відображає лише стан підприємства і результати його роботи на певну дату або за певний період. Зовнішній користувач не знає поточного фінансового стану підприємства і не може прийняти зваженого рішення на основі дійсних і обґрунтованих показників. Він може лише, орієнтуючись на динаміку показників минулих періодів, приймати рішення про ймовірність того, що тенденції будуть незмінні і реальний поточний стан суб'єкта господарювання знаходиться в межах незначних відхилень від прогнозованого на момент прийняття рішення. Тобто, зовнішній користувач ніколи не буде мати реальної поточної інформації про підприємство, оскільки навіть у момент отримання звітності вже існуватиме проміжок часу (близько 20 днів) між датою, на яку ця звітність була сформована і датою оприлюднення інформації.

Сучасна фінансова звітність вже не є джерелом оперативної, а значить найбільш достовірної і необхідної інформації. Різним категорія користувачів необхідна різна за своїм змістом інформація. Окрім цього, для кожної категорії інформацію доцільно подавати у певному, доступному для сприйняття, вигляді, оскільки не всі користувачі мають спеціальну освіту і можуть розуміти порядок формування показників, джерела їх походження чи механізм розрахунку.

Окремо варто виділити і можливість впливу власників чи керівництва суб'єкта господарювання на формування показників фінансової звітності, тому важливою стає і вимога незалежності обліковців, які формують звіти, від впливу зовнішніх чи внутрішніх факторів.

Для досягнення вимог, які ставлять до фінансової звітності, необхідно дотримуватись певних принципів. Так, відповідно до П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, принцип бухгалтерського обліку - це правило, яким потрібно керуватись під час вимірювання, оцінювання та реєстрації господарських операцій і під час відображення їх результатів у фінансовій звітності. Отже, принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності є правилами і процедурами, які вироблені теорією і практикою бухгалтерського обліку і є обов'язковими для всіх суб'єктів господарювання під час складання ними фінансової звітності. Склад і характеристика основних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності визначено Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” та П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”. Опрацювавши нормативно-правову базу, ми конкретизували десять принципів, які наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Основні принципи складання звітності

№ з/п	Принципи	Визначення
1	Обачності	згідно з яким методи оцінки, що застосовуються в бухгалтерському обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства
2	Повне висвітлення	фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій та подій, яка може вплинути на рішення, що приймаються на її основі
3	Автономність	кожне підприємство розглядається як юридична особа, що відокремлена від власників. Тому особисте майно і зобов'язання власників не відображаються у фінансовій звітності підприємства
4	Послідовність	передбачає постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики повинна бути обґрунтована і розкрита у фінансовій звітності
5	Безперервність	передбачає оцінку активів і зобов'язань підприємства, виходячи з припущення, що його діяльність триватиме далі. Це принцип є важливим, оскільки у випадку банкрутства чи ліквідації підприємства його фінансова звітність складається виходячи з інших вимог, ніж пропонувані до оцінки статей в умовах звичайної діяльності
6	Нарахування відповідності доходів і витрат	та для визначення фінансового результату звітного періоду слід до-зіставити доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в обліку і звітності у момент їх виникнення, незалежно від часу надходження і сплати грошей
7	Превалювання сутності над формою	операції повинні обліковуватись відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми
8	Історичної собівартості	визначає пріоритет оцінки активів, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання
9	Єдиний грошовий вимірник	передбачає вимірювання та узагальнення всіх операцій підприємства у його фінансовій звітності в єдиній грошовій одиниці
10	Періодичності	припускає розподіл діяльності підприємства на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності

Для того, щоб фінансова звітність була зрозумілою користувачам, вона повинна містити такі обов'язкові реквізити як: дата, на яку приведені основні показники діяльності підприємства; охоплюваний період; повна назва підприємства; форма власності підприємства; у віданні якого державного органу перебуває це підприємство; галузь; вид економічної діяльності підприємства та його юридична адреса. Також у фінансовій звітності повинна бути вказана валюта, в якій відображені елементи звітності та одиниця вимі-

ру. Фінансову звітність складають у тисячах гривень без десяткових знаків і її підписують керівник і головний бухгалтер підприємства.

Отже, використання названих принципів складання фінансової звітності усіма підприємствами забезпечує розуміння інформації, наведеної у фінансовій звітності як внутрішнім, так і зовнішнім користувачам.

Фінансова звітність, яка є завершальним етапом роботи будь-якого підприємства, зокрема виробничого, повинна відповідати встановленим вимогам та принципам її складання, щоб бути зрозумілою як для внутрішніх, так і зовнішніх користувачів й надавати їм повну та неупереджену інформацію для прийняття ефективних управлінських рішень. Однак при цьому необхідно зауважити, що принципи складання фінансової звітності залишаються не змінними, вимоги до неї постійно збільшуються, з огляду на збільшення вимог самого підприємства в деталізації інформації про свою діяльність.

2.3. Фінансова звітність як джерело забезпечення сучасних інформаційних потреб управління підприємства

Основним інструментом інформаційного забезпечення управління підприємством є система його бухгалтерського обліку та бухгалтерська звітність як її результатний продукт. Звітність містить інформацію, на основі якої менеджери приймають управлінські рішення. Тому ефективність управління в значний спосіб залежить від якості бухгалтерської звітності як важливої складової загальної системи інформаційного забезпечення управлінських рішень.

Нормативними основою формування фінансової звітності є національні стандарти обліку та звітності, які стосуються звітності: П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", П(С)БО 2 "Баланс", П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати", П(С)БО 4 "Звіт про рух грошових коштів", П(С)БО 5 "Звіт про власний капітал", П(С)БО 6 "Виправлення помилок і зміни у

фінансових звітах", П(С)БО 20 "Консолідована фінансова звітність", П(С)БО 25 "Фінансовий звіт суб'єктів малого підприємництва".

Бухгалтерську звітність підприємств за змістом поділяють на фінансову, статистичну, податкову, соціально-екологічну, управлінську (внутрішньогосподарську) тощо. Серед перерахованих видів звітності найважливішою у ринковій економіці є фінансова звітність, оскільки вона є публічною і призначена насамперед для зовнішніх користувачів інформації - інвесторів, кредиторів, постачальників, покупців, різнохарактерних ділових партнерів, фінансових аналітиків, громадських організацій. У національному чи глобальному масштабах користувачем фінансової звітності підприємств принципово можна розглядати загальне суспільно-економічне середовище в особі різних суспільних організацій – пенсійних фондів, страхових компаній, органів влади тощо. Отже, фінансова звітність є суспільно-важливою формою регулювання ринкової економіки.

Мета звітності досягається не лише за умови отримання на її основі повної, неупередженої та достовірної інформації про поточний стан і результати функціонування підприємства, а й можливостями на її підставі спрогнозувати подальший потенціал його розвитку. За оцінками німецьких науковців правильний аналіз звітності за допомогою певної системи показників повинен дати можливість передбачити кризовий розвиток підприємства ще за три роки до його початку [6, с. 16]. Попри цю теоретичну аргументацію, факти не тільки сучасної фінансово-економічної кризи, але й низки інших докризових аналітичних оглядів це твердження ставлять під великий сумнів: або сучасна фінансова звітність не забезпечує можливість досягнення мети її складання і подання, або цим інструментом інформаційного забезпечення менеджменту своєчасно не скористались повною мірою для прогнозування негативних тенденцій розвитку світової економіки.

Зміст, сутність та функціональна роль фінансової звітності були предметом наукових досліджень, праці яких в значний спосіб пов'язані з

вирішенням проблем методики формування адекватності показників фінансової звітності, передумовами її гармонізації та стандартизації, консолідації, оцінково-аналітичних підходів і процедур в аудиті та аналізі.

Зважаючи на низку доказових фактів, об'єктивованою виглядає думка російського вченого К.Ю. Циганкова, який відзначає, що „... поки не вдалося створити концепцію бухгалтерської звітності, яка б визначала її складне інформаційне утворення, та ідею, що об'єднувала б в одне ціле усі статті звітності”. Він слушно зауважує, що „... замість визначень в літературі наведені лише описи форм звітності, що історично склалися, а також переліки розділів і статей, які до них включені. Не мають загальноприйнятих обґрунтованих визначень і певні об'єкти бухгалтерського обліку – капітал, прибутки, нематеріальні активи, резерви тощо, – інформація про які неодмінно повинна бути відображена у бухгалтерській звітності” [85, с. 3, 4].

Загалом, за висновками останніх досліджень і публікацій, можна дотримуватись теоретико-наукової позиції, що проблема бухгалтерської звітності зумовлена як відсутністю чіткої обґрунтованої концепції її побудови та формування, так і проблемами теорії і методології бухгалтерського обліку окремих об'єктів – активів, капіталу тощо. Наведені об'єкти становлять, на наш погляд, відправний базис невирішеної частини досліджуваної проблематики.

У національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку сформульовані принципи формування фінансової звітності та її обов'язкові якісні характеристики (зрозумілість, доречність, достовірність, зіставність) [64]. Концептуальні основи різних систем стандартизації бухгалтерського обліку (IAS, GAAP тощо) містять аналогічні вимоги до фінансової звітності, прописані у формі принципів, якісних характеристик, припущень, обмежень тощо.

Національні положення (стандарты) бухгалтерського обліку трактують достовірність (reliability) інформації як відсутність у ній помилок і перекручень, що здатні вплинути на рішення користувачів звітності. Згідно з

Міжнародними стандартами фінансової звітності інформація є достовірною, якщо їй притаманні ознаки повноти, нейтральності, обачності, превалювання сутності над формою та правдивого відображення фінансового стану і результатів діяльності.

Різні користувачі фінансової звітності суб'єкта господарювання можуть мати різні інформаційні потреби, які визначаються насамперед характером інтересу до результатів функціонування такого суб'єкта. Інтереси різних користувачів інформації фінансової звітності можуть не лише відрізнитись, але й навіть бути діаметрально протилежними. Саме тому переважно виникає питання, чи може фінансова звітність задовольнити інформаційні потреби усіх зацікавлених осіб. З цього приводу Л.М. Кіндрацька зазначає: „.. важливо наголосити на існуванні значної кількості користувачів з різними інтересами. Це дає підстави розглядати звітну інформацію як своєрідний бухгалтерсько-економічний товар, що виробляється з метою забезпечення попиту на інформацію” [32, с. 176].

Поряд з цим фінансова звітність як економічна категорія присутня у багатьох імперативних нормах, на її основі розподіляють (спрямовують) прибутки, виплачують дивіденди, нараховують премії менеджменту тощо. Отже, від достовірності показників фінансової звітності щодо ефективності функціонування підприємства залежить об'єктивність розподілу суспільного доходу, інвестиційна привабливість конкретного суб'єкта і національної економіки загалом.

Методологія бухгалтерського обліку, визначена національними чи міжнародними стандартами, не передбачає однозначного алгоритму складання фінансової звітності та відображення у ній інформації про фінансово-майновий стан і результати функціонування суб'єктів господарювання. Це до певної міри зумовлено ще й тим, що стандарти (національні та міжнародні) містять альтернативні регламентації визнання й оцінювання активів, зобов'язань, капіталу, доходів і витрат (нарахування амортизації, оцінювання запасів, формування резерву сумнівних боргів,

визнання й обліку фінансових витрат тощо). Для вибору конкретної методики бухгалтерського обліку у стандартах запропоновано використовувати бухгалтерське судження. Усе це створює можливості для „бурхливого” розвитку т. зв. „креативного обліку” на догоду окремим групам користувачів звітності, проте з ігноруванням, чи навіть маніпулюванням інтересами інших [3].

Варто зауважити, що деякі користувачі фінансової звітності можуть мати вплив на процес її формування окремими суб'єктами. Це, зокрема, керівництво чи власники суб'єкта господарювання. Менеджмент найвищого рівня управління (top-management) може бути зацікавлений, наприклад, у відображенні у звітності значних за величиною прибутків (оскільки від їхньої величини, як правило, залежать преміальні (т. зв. бонуси) менеджерів цього рівня) чи показників, які б свідчили про високий рівень платоспроможності (для отримання кредитів чи інших фінансових позик), а власники корпоративних прав - у збільшенні вартості акцій компанії тощо. Саме на догоду таким користувачам в обліку може бути застосована креативність. За оцінками експертів, близько 150 транснаціональних корпорацій контролюють понад 40 % загальносвітових доходів, креативність обліку таких корпорацій, будь-які викривлення інформації у їхній фінансовій звітності, на наш погляд, можуть мати значні негативні наслідки для глобальної економіки.

Проте „маніпулювання думкою” користувачів звітності відбувається не лише на мікрорівні, але й в глобальному масштабі. Процеси стандартизації фінансової звітності перебувають під впливом глобальних корпоративних структур. Можна погодитись з думкою, що „... домінування транснаціональних корпорацій і різних політичних сил в окремій державі впливають на рішення у сфері балансу. Цей чинник добре відслідковується на основі розвитку теорії балансознавства, що знаходить безпосереднє вираження у регламентаціях Міжнародних стандартів фінансової звітності, яка являє собою сукупність малопов'язаних положень, допущень і

принципів, не вибудуваних в ієрархічну структуру” [88, с. 548]. Це, безумовно, свідчить про суб’єктивність достовірності як якісної характеристики інформації фінансової звітності.

Варто погодитись і з думкою, що „ цілісна облікова система, що ґрунтується на традиційній методологічній основі, не може достатньо ефективно обслуговувати сучасну постіндустріальну (інтелектуальну) економіку, – методологія обліку увійшла у суперечність з реаліями економічного життя” [89, с. 178]. Це стосується як бухгалтерського обліку традиційних облікових об’єктів (майна, зобов’язань, прибутків), так і вимог сучасних реалій щодо відображення у фінансовій звітності, на перший погляд, незвичних для обліку об’єктів – ділової репутації підприємства та інших видів інтелектуального капіталу, скритих і потенційних резервів тощо.

Незважаючи на стрімкий розвиток інтелектуального капіталу та його широке застосування в господарській діяльності (чого варті лише розвиток комп’ютерної техніки та інформаційних технологій!), методологія бухгалтерського обліку нематеріальних об’єктів фактично не зазнавала істотних змін ще з 1861 р. від часу публікації Г.В. Сімоном монографії з балансового права, яку О. Шмаленбах назвав статичною балансовою теорією. Концепція Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 38 „Нематеріальні активи” фактично сформована на основі положень статичної балансової теорії. Зокрема це стосується принципу об’єктивації при відображенні нематеріальних об’єктів в балансі: Г. Сімон вважав, що нематеріальні об’єкти можуть бути відображені в балансі лише у тому випадку, якщо вони були придбані у третіх осіб за плату [6, с. 11], а в п. 63 МСБО 38 чітко вказано „... внутрішньо генеровані торгові марки, заголовки, назви видань, переліки клієнтів та інші подібні за своєю сутністю об’єкти не слід визнавати як нематеріальні активи”. Безумовно, такі регламентації не влаштовують суб’єктів господарювання ринкової економіки. Наприклад, вартість торгової марки „Coca-Cola” оцінюють у понад 60 млрд. доларів США, чи буде правильно не відображати її в балансі „The Coca-Cola

Company”?

Проблемним є і питання методики оцінювання нематеріальних активів: оцінка за історичною вартістю може призвести до накопичення т. зв. „токсичних активів”, а справедлива вартість „має схильність” до різких змін, які безпосередньо відбиватимуться на ринковій позиції підприємства, відображеній у його балансі.

Застосування у бухгалтерському обліку принципу консерватизму, який, з одного боку, направлений на збереження капіталу, з іншого, – зумовлює виникнення скритих резервів, ліквідація яких призводить до формування прибутку у майбутніх періодах. Проте поточний фінансово-майновий стан суб’єкта господарювання може виявитись недооціненим [6, с. 62]. Безумовно, відмовлятися від принципу консерватизму не можна, проте формування скритих резервів вкотре доводить неможливість задоволення фінансовою звітністю інформаційних потреб усіх її користувачів.

Насамкінець варто зауважити, що проблема відповідності фінансової звітності інформаційним запитам суспільства не є новою. Ще у 1910 р. львівський учений (фундатор бухгалтерської економетричної теорії) П. Цьомпа писав: „Наші баланси якісь незрозумілі! Без детального ознайомлення з бухгалтерськими книгами у багатьох випадках просто неможливо найтямущому фахівцю негайно з’ясувати значення всіх статей лише на основі балансу, особливо, коли у ньому зустрічаються резервні фонди, резерви та так звані рахунки взаємних заліків” [41].

Фінансову звітність у сучасному економічному середовищі необхідно розглядати як суспільно-важливий інформаційний інструментарій репрезентації фінансово-майнового стану і результат діяльності суб’єктів ринкової економіки. Для забезпечення корисності показників фінансової звітності в стандартах бухгалтерського обліку як міжнародних, так і національних, закладені здебільшого анонсовані вимоги до інформації, яка в ній міститься. На практиці забезпечити достовірність фінансової звітності, зважаючи на велику кількість її користувачів, наявність альтернативних

методик обліку та вплив на процес стандартизації обліку глобальних корпоративних структур, вкрай важко, якщо можливо взагалі. Крім того, недосконалість методології обліку окремих об'єктів (нематеріальних активів, резервів, фінансових результатів тощо) спричиняє викривлення в балансі інформації про реальний стан і результати функціонування підприємств. Суб'єктивність інформації фінансової звітності та інші чинники зумовили переорієнтування інформаційного забезпечення ринку на інші інструменти оцінювання ефективності діяльності його суб'єктів, які ґрунтуються на неформалізованій інформації. Саме тому пропозицією подальшого розвитку теорії фінансової звітності для її адаптивності умовам, що склалися у сучасній ринковій економіці, висувається вимога кардинальної зміни методології бухгалтерського обліку.

Надійне і якісне нормативно-правове забезпечення облікової політики в підприємстві дозволяє налагодити тут ефективний облік ,формування достовірної фінансової звітності та контроль та досягти зростання величини прибутку з року в рік, це стосується і досліджуваного нами підприємства.

Сучасна фінансова звітність є джерелом оперативної, а значить найбільш достовірної і необхідної інформації. Різним категорія користувачів необхідна різна за своїм змістом інформація.

До користувачів всіх видів звітності відносяться як і зовнішні (державні органи влади, покупці ,банки,інвестори та ін.) та внутрішні (управлінський персонал ,акціонери,працівники підприємства).

Саме тому, для кожної категорії інформацію доцільно подавати у певному, доступному для сприйняття, вигляді, оскільки не всі користувачі мають спеціальну освіту і можуть розуміти порядок формування показників, джерела їх походження чи механізм розрахунку.

РОЗДІЛ 3

АУДИТ І АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

3.1. Аудит фінансової звітності, проблеми та шляхи їх вирішення

Відповідно до Програми реформування бухгалтерського обліку в Україні та графіка розробки і впровадження положень (стандартів) бухгалтерського обліку з використанням міжнародних стандартів обліку, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 01.12. 1998 р. № 248, з січня 2000 рок; передбачено перехід усіх суб'єктів господарської діяльності України незалежно від форм власності на застосування нових національних облікових стандартів, розроблених на основі міжнародних.

Відмінності бухгалтерської (фінансової) звітності українських підприємств можна узагальнити в три групи: склад звітності; структура і зміст звітів; оцінка статей звітності. Слід зауважити: відмінності у складі річної звітності полягають у тому, що звіт про рух коштів і звіт про зміни у власному капіталі, як передбачені МСБ01 “Подання фінансових звітів”, не є обов'язковими в Україні. Крім того, не належить до обов'язкових консолідована бухгалтерські (фінансова) звітність щодо операцій материнського підприємства та його дочірніх підприємств (МСБ027 “Консолідовані фінансові звіти та облік інвестицій у дочірні підприємства).

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 (ПБ01) “Загальні вимоги до фінансової звітності” включає інформацію про зміни в обліковій політиці припинення (ліквідацію) окремих видів діяльності, обмеження щодо володіння активами підприємства, участь у спільних підприємствах, виявлені помилки минулих років та пов'язані з ними коригування, переоцінку статей фінансових звітів.

Видатний американський вчений і практик Роберт Монтгомері писав

що факти, відображені у фінансових звітах, є предметом аудиторської перевірки. Обов'язок аудитора – висловити думку про стан фінансової звітності в цілому у формі аудиторського висновку 1.

Основна передумова аудиту – взаємна зацікавленість підприємства в особі його власників (акціонерів), держави в особі податкової інспекції і самого аудитора в забезпеченні реальності й достовірності фінансової звітності. Іншими словами, аудит – це незалежна експертиза фінансової звітності суб'єктів підприємницької діяльності.

В умовах ринку ніхто в діловому світі не сприймає всерйоз підприємців звітні дані яких не підтверджені аудиторським висновком.

Завдання аудитора під час перевірки фінансової звітності полягає у контролі дотримання власниками основних вимог до неї – реальності, ясності, своєчасності та єдності методичних звітних показників.

На самому початку аудиту фінансової звітності суб'єктів підприємницької діяльності встановлюється відповідність її чинним законодавчим та іншим нормативно-правовим актам (затвердженим положенням (стандартам), Положенню про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні, Інструкції про порядок заповнення форм бухгалтерської звітності, затвердженої Мінфіном, тощо).

Під час аналізу показників фінансової звітності з метою встановлення її реальності й достовірності аудитори покликані виявляти нереальну дебіторську заборгованість. При цьому особливу увагу слід зосередити на контролі позовної давності заборгованості, що рахується на балансі як реальна, а фактично термін її стягнення через арбітраж чи суд адміністрацією підприємства пропущений і вона підлягає списанню на збитки. У такому разі аудитор зобов'язаний встановити причини утворення нереальної дебіторської заборгованості, місце її виникнення та відповідальних осіб.

Аудит встановлює також несвоєчасно погашену кредиторську заборгованість (кредити і позики, не погашені в строк; кредити за товари, роботи і послуги, не сплачені в строк; поточні зобов'язання за розрахунками з

бюджетом, з оплати праці тощо).

Аудитор перевіряє правильність і своєчасність складання балансу, звіту про фінансові результати, звіту про рух коштів, звіту про власний капітал. Однак насамперед слід встановити відповідність даних аналітичного обліку оборотам і залишкам із рахунків синтетичного обліку у головній книзі, оборотній відомості за синтетичними рахунками і балансу. Перевірка ідентичності даних синтетичного й аналітичного обліку в умовах автоматизованої системи обліку здійснюється в автоматичному режимі. При цьому кожна стаття балансу має бути проінвентаризована і підтверджена актами звірки, довідками тощо.

Під час аудиту правильності оцінки статей бухгалтерського балансу і фінансової звітності слід встановити:

- обґрунтованість довгострокових фінансових інвестицій, відстрочених податкових активів та інших необоротних активів;
- правильність оцінки незавершеного будівництва, виробничих запасів, готової продукції, товарів;
- реальність відображення у балансі основних засобів і нематеріальних активів;
- достовірність відображення в обліку заборгованості покупців і замовників за відвантажену продукцію, яка забезпечена вексями і за виданими авансами у рахунок наступних платежів та сум нарахованих дивідендів, процентів, роялті, що підлягають надходженню;
- правильність сум статутного капіталу, пайового капіталу, додаткового вкладеного капіталу, резервного капіталу, нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) та вилученого капіталу;
- взаємну погодженість показників фінансової звітності.

Необхідність аудиторської перевірки фінансової звітності пов'язана з і публікацією. Такий порядок передбачений Законом України “Про аудиторську діяльність”. У ньому, зокрема, вказується, що суб'єкти підприємницької

діяльності, звітність яких оприлюднюється, повинні бути перевірені на предмет достовірності такої звітності і для підтвердження зобов'язані мати аудиторський висновок [73].

Аудит фінансової звітності повинен підтвердити реальність інформації про активи і пасиви підприємства.

Світова практика аудиту свідчить про те, що відповідальність за фінансову звітність несе керівництво суб'єкта підприємницької діяльності.

Аудиторська перевірка здійснюється у відповідності із загальноприйнятими аудиторськими стандартами, які передбачають планування і проведення аудиту таким чином, аби отримати надійну гарантію того, що баланс складений правильно і у відповідності із загальноприйнятими принципами обліку.

Після дати складання балансу аудитору слід ознайомитися з усією доступною інформацією, яка належить до фінансових справ клієнта, з проміжними фінансовими звітами, з протоколами нарад акціонерів, директорів і всіх відповідних комітетів, із доповідями про відхилення.

Аудитору слід розуміти клієнта, знати, які ділянки об'єкта схильні до найбільшого ризику і яка інформація про них, імовірно, буде придатною. Для цього аудитор налагоджує тісні робочі стосунки з клієнтом, оперативно робить запити про фінансову діяльність, про незвичайні показники й коригування звітності, про потенціальні проблеми, виявлені під час аудиторської перевірки.

На етапі аналізу наступного періоду аудитор може зіставити також останні проміжні фінансові звіти з фактичними і зробити інші порівняння, необхідні за даних обставин.

У Положенні про аудиторські стандарти (SAS) № 26 вказується, що коли бухгалтер передає своєму клієнтові або іншим особам фінансові звіти, які він підготував або у підготовці яких він брав участь, то вважається, що він причетний до цих звітів, хоч його імені у цих звітах немає.

Таким чином, для кожного завдання є стандартний формат складання

висновку, з якого випливає відповідний ступінь упевненості.

А тепер зупинимося на компіляції фінансових звітів.

Щоб задовольнити потребу клієнтів у послугах аудиторів, не пов'язаних із якими-небудь гарантіями точності фінансових даних, Американський інститут присяжних аудиторів встановив певний рівень професіональних послуг для приватних компаній, який називається “компіляція”.

Дослівно “компіляція” означає роботу, виконану без самостійної обробки джерел. У даному разі це оформлення інформації, поданої керівництвом компанії у вигляді фінансових звітів без яких-небудь висновків. Від аудитора не вимагається проведення якихось розслідувань або процедур для одержання підтвердження правильності інформації, наданої йому клієнтом, або перевірки такої інформації. Але аудитор в цьому разі несе відповідальність, яка визначається посібником з аудиторських стандартів № 1 (розділ 100).

Однак не завжди можна зарубіжний досвід аудиту фінансової звітності сліпо запровадити в Україні без урахування місцевих ринкових умов. Аудитор повинен ознайомитися з фінансовими звітами свого клієнта для того, щоб упевнитися, чи вони без очевидних неточностей, таких, як арифметичні й канцелярські похибки, неправильне використання принципів бухгалтерського обліку, недостатнє розкриття необхідної інформації.

Під час перевірки фінансових звітів клієнт повинен надати аудитору повну інформацію, на підставі якої він міг би висловити свою упевненість у тому, що відпадає необхідність вносити суттєві зміни у фінансові звіти з тим, щоб вони відповідали вимогам норм (стандартів). При цьому аудитору слід здійснити ось що:

- ознайомитися з принципами, прийомами і методами бухгалтерського обліку і способами їх застосування;

- прослідкувати, як клієнт збирає інформацію для внесення у фінансовий звіт;

— упевнитися, що фінансові звіти складені у відповідності із загальноприйнятими принципами ведення бухгалтерського обліку;

— з'ясувати, який існує зв'язок між сальдо рахунків і який вплив на результати мають відхилення.

Складовою частиною аудиту фінансової звітності є аналіз фінансового стану, у процесі якого слід дати оцінку фінансової стійкості й платоспроможності, зокрема розрахувати коефіцієнти і показники ліквідності й фінансової активності.

Отримані коефіцієнти і показники необхідно порівняти із встановленими стандартними (оптимальними) критеріями, з даними за попередній період і аналогічними показниками на споріднених підприємствах або із середньо галузевими даними.

Отже, аудит фінансової звітності сприяє виявленню хиб, попередженню банкрутства, визначенню перспектив розвитку виробництва в умовах конкурентної боротьби.

Фінансовий стан підприємства – це сукупність показників, які відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів. Він виявляється у платоспроможності підприємства внаслідок відповідності фактичного кругообігу коштів на всіх етапах розрахунковим показникам.

Необхідною умовою діяльності підприємства в ринковій економіці є сталий фінансовий стан, оскільки від цього залежать своєчасність і повнота погашення його зобов'язань перед персоналом щодо розрахунків з оплати праці, бюджетом, банками, постачальниками.

Неправильне використання фінансових ресурсів або їх брак негативно впливають на розрахунки з постачальниками матеріальних цінностей, викликають погіршення наслідків господарської діяльності.

Фінансова міць підприємства залежить не лише від суми доходів, наявності засобів, а ще й від ефективного їх використання, тобто від якості фінансової роботи.

А тому в умовах ринкової економіки виникає необхідність виявляти і

мобілізувати внутрішні резерви поліпшення фінансового стану. В цій площині одним із важливих об'єктів аналізу є вивчення правильності використання фінансових ресурсів за цільовим призначенням.

Інформаційною базою аналізу фінансового стану підприємства служать дані про надходження і витрачання коштів:

- виписки банків;
- картотека рахунків, що підлягають оплаті;
- платіжні календарі, які складаються фінансовим відділом підприємства;
- інші дані бухгалтерського й оперативного обліку;
- баланс;
- звіт про фінансові результати;
- відомості, що містяться у фінансовому плані підприємства (баланс доходів і витрат) тощо.

Баланс підприємства розкриває зміст активу і пасиву.

Актив балансу – вартість майна і боргових прав. Пасив – зобов'язання підприємства за позиками і кредиторською заборгованістю або джерела утворення господарських засобів, а також власний капітал.

На наш погляд, у положенні (стандарті) 2 “Баланс” розділи слід було розподілити рівномірно (а не три і п'ять відповідно у активі й пасиві). По-друге, всю дебіторську заборгованість доцільніше зосередити в одному розділі.

Перевищення вартості активів над пасивами становить вартість власних активів підприємства, до яких входить і його прибуток. Однак баланс підприємства не дає вичерпних відомостей для аналізу фінансового стану підприємства. Тому для глибшого з'ясування причин тих чи інших відхилень фінансових показників від розрахункових використовують дані фінансового плану, звіт про наявність та рух коштів підприємства, звіт про наявність і рух основних коштів і амортизаційного фонду тощо.

Для деталізації окремих питань використовують дані реєстрів

синтетичного й аналітичного обліку і первинні документи, інвентаризаційні матеріали, претензійні й арбітражні документи, листування з банками, фінансовими, податковими органами тощо.

Фінансовий результат діяльності підприємства характеризує його економічну ефективність.

Під час перевірки звіту про фінансові результати аудитор з'ясовує правильність визначення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Для цього слід від доходу (виручки) відняти податок на додану вартість, акцизний збір, інші вирахування з доходу. Відтак чистий дохід порівнюють із собівартістю продукції (товарів, робіт, послуг) і встановлюють валовий прибуток (збиток). Останній коригується на інші операційні доходи, адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати.

Таким чином, визначаються фінансові результати від операційної діяльності (прибуток чи збиток), які у свою чергу коригуються на такі показники: дохід від участі в капіталі, інші фінансові доходи; фінансові витрати, втрати від участі в капіталі, інші витрати.

Отже, встановлюються фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування (прибуток, збиток). До вищевказаного результату застосовують ставку на прибуток від звичайної діяльності, тим самим встановлюють фінансові результати від звичайної діяльності (прибуток, збиток). Потім перевіряють надзвичайні доходи, витрати. Віднявши від останніх податки з надзвичайного прибутку, визначають чистий прибуток (збиток). При цьому елементами операційних витрат є: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати [86].

В умовах формування ринкових відносин у складі вирахувань із доходів (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) числяться відповідні податки, збори, знижки, а до інших операційних доходів зараховується дохід від операційних курсових різниць, відшкодування

раніше списаних активів, дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій) тощо.

Водночас усі визнані підприємствами або присуджені судом штрафи, пеня, неустойки і суми претензій за штрафними санкціями, строк позовної давності за якими минув, повинні відноситися на збитки звітного періоду.

Підвищення або зниження рівня платоспроможності підприємства слід встановити за зміною показника обігових коштів (обігового капіталу) як різницю між сумою поточних активів і короткостроковими боргами.

Фінансовий стан підприємства вважається стійким за наявності таких умов:

1. Власні кошти є в обсязі, не меншому від їх потреби, визначеної нормативами у фінансовому плані, й використовуються за призначенням.
2. Достатньою є сума власних коштів в оплаті товарів.
3. Прискорюється оборотність обігових коштів.
4. Безперервно і своєчасно здійснюються розрахунки з банками, фінансовими органами, постачальниками та іншими дебіторами й кредиторами.

Виявлені недоліки у проведенні інвентаризації та відображенні її результатів у бухгалтерському обліку аудитор висвітлює в акті (висновку).

Законом України про бухгалтерський облік і звітність регулюються права й обов'язки головного бухгалтера, які є об'єктами аудиторської перевірки, оскільки вони стосуються стану обліку і контролю на підприємстві. Зокрема, аудитор перевіряє, як головний бухгалтер забезпечує контроль і відображення на рахунках господарських операцій, подає інформацію для управління підприємством, за даними бухгалтерського обліку і звітності провадить економічний аналіз і виявляє невикористані резерви поліпшення діяльності підприємства та сприяє їх використанню. Крім того, аудитор перевіряє виконання функцій головним бухгалтером щодо контролю виконання договірних зобов'язань підприємством, добору матеріально відповідальних працівників та їх підзвітність тощо [74].

Отже, аудиторська перевірка стану обліку забезпечує достовірність безперервного відображення господарської та фінансової діяльності підприємств для поточного інформування менеджерів, маркетологів та інших управлінців для прийняття рішень щодо ефективності господарювання та контролю за використанням капіталу і ресурсів виробництва та складання фінансової звітності.

Особливо відповідальною роботою аудитора є перевірка достовірності бухгалтерської звітності підприємства. Аудитор при цьому керується Законом України про бухгалтерський облік і фінансову звітність, а також Інструкцією про порядок заповнення форм бухгалтерської звітності, затвердженою Мінфіном України.

3.2. Аналіз фінансової звітності ДП “Комбінат Хлібопродуктів”

Уміння читати й аналізувати баланс - означає знати зміст кожної його статті, способи її оцінки та взаємозв'язок з іншими статтями; характер можливих змін кожної статті і вплив їх на фінансовий стан підприємства.

Показники, які містяться в балансі підприємства (Ф № 1), є моментними, тому аналіз лише за даними балансу проводиться за значеннями їх на початок і кінець звітного періоду. Загальний аналіз балансу підприємства включає: — порівняльний аналіз темпів зміни валюти балансу (підсумкове значення активу або пасиву); обсягу реалізації, величини прибутку;

- горизонтальний аналіз балансу;
- вертикальний аналіз балансу.

Фінансовий стан на відміну від фінансових результатів може бути встановлений не за будь-який період, а на певну конкретну дату цього періоду, оскільки система показників “Балансу” є моментною (система моментних показників).

Горизонтальний аналіз – це порівняння величин окремих статей,

розділів і валюти балансу за кілька періодів, на підставі чого визначають напрямки і тенденції змін цих показників (абсолютний приріст, темп зростання, темп приросту). Цей аналіз називають також трендовим.

У першу чергу порівнюють валюту балансу за два і більше періоди, зростання якої у загальному випадку свідчить про позитивні зміни господарської діяльності. Водночас слід звернути увагу на те, за рахунок яких розділів або статей пов'язані ці зміни.

Якщо, наприклад, у активі балансу збільшились залишки грошових коштів (р.230, р.240), поточних фінансових інвестицій (р.220), нематеріальних активів (р.011), капітальних інвестицій (р.040), виробничих запасів (р.100) в межах нормативів, а в пасиві балансу – власний капітал (р.380) та забезпечення наступних витрат і платежів (р.430), доходи майбутніх періодів (р.630), то це свідчить про поліпшення якості балансу.

З іншого боку зростання дебіторської заборгованості (р.р. 160 +> 210) в активі балансу і кредиторської заборгованості (р.р.530ч-600), позик, не погашених в строк (р.510), збитків підприємства (р.350) — у пасиві вказує на певні проблеми у покритті поточних і майбутніх зобов'язань.

Зменшення валюти балансу на перший погляд “сигналізує” про деяке згорання діяльності підприємства. Однак такі висновки можуть бути зроблені лише тільки після ретельного аналізу причин такого згорання. Єдиний для всіх ситуацій діагноз поставити неможливо; у кожному окремому випадку необхідно виявити, що спричинило зменшення суми активів (пасивів). Багато чого залежить від того, по яких статтях спостерігається зменшення величини.

Так, якщо зменшення валюти балансу є наслідком так званого "чищення" балансу, а саме: звільнення від неефективних зв'язків з іншими суб'єктами, то це не означає поступове згорання діяльності підприємства і втрати платоспроможності.

Абсолютне і відносне зростання поточних активів може свідчити не тільки про розширення виробництва і вплив фактору інфляції, але і про

уповільнення обіговості капіталу, що робить необхідним збільшення його маси.

При вивченні структури запасів необхідно оцінити тенденції зміни виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції і товарів.

Збільшення питомої ваги виробничих запасів може бути наслідком:

- нарощування виробничої потужності підприємства;
- підтримання високого рівня продаж під час сезонної реалізації або необхідності створення страхових запасів;
- намагання захистити грошові кошти від знецінення в умовах інфляції;
- нерационально вибраною господарською стратегією, внаслідок якої значна частина оборотного капіталу заморожена в запасах.

При вивченні структури поточних активів велика увага повинна приділятися стану розрахунків з дебіторами.

Високі темпи зростання дебіторської заборгованості свідчать про те, що підприємство використовує стратегію надання споживачам своєї продукції товарних позик і, таким чином, ділиться з ними частиною свого доходу. Внаслідок затримки платежів за продукцію підприємство вимушене брати кредити для забезпечення своєї виробничої діяльності, збільшуючи водночас власні фінансові зобов'язання. Все це свідчить про іммобілізацію частини оборотних засобів із виробничого циклу.

З огляду на вищевикладене в процесі оцінки балансу підприємства доцільно розрахувати коефіцієнт якості дебіторської заборгованості. Він обчислюється як відношення дебіторської заборгованості, строк оплати яких не настав, до її загальної суми.

Горизонтальний аналіз проводиться по окремих статтях балансу, по розділах балансу з виділенням окремих статей (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Горизонтальний аналіз балансу

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	Відхилення	
				Абсолютне	Відносне, %
<i>I</i>	2	3	4	5	6
АКТИВ:					
I. Необоротні активи, в тому числі:	3566	4428	6650	2222	150
- нематеріальні активи;	-	644	642	-2	99
- основні засоби;	3352	2746	5794	3048	210
II. Оборотні активи, в тому числі:	3695	4267	4669	402	109
- виробничі запаси;	255	720	373	-347	52
- дебіторська заборгованість;	270	1179	2113	934	179
- грошові кошти та їх еквіваленти;	1498	460	1498	1038	325
III. Витрати майбутніх періодів	67	30	5	-25	16
БАЛАНС	7328	8725	11324	2599	129
ПАСИВ:					
I. Власний капітал, в тому числі:	7258	7434	7583	149	102
- статутний капітал;	4255	4255	4255	-	-
- інший додатковий капітал;	634	634	634	-	-
- нерозподілений прибуток (непокритий збиток);	2369	2545	2694	149	106
II. Забезпечення майбутніх витрат і платежів	-	-	-	-	-
III. Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-
IV. Поточні зобов'язання, в тому числі:	69	1290	3741	2451	290
- кредиторська заборгованість;	4	846	1612	766	190
V. Доходи майбутніх періодів	1	1	-	-1	-
БАЛАНС	7328	8725	11324	2599	129

Горизонтальний аналіз балансу показав, що у 2012 р. відбувається збільшення власного капіталу на 149 тис. грн., у порівнянні з минулим періодом. Негативним явищем є зростання поточних зобов'язань, зокрема, кредиторської заборгованості на суму 766 тис. грн.

Обов'язковим елементом такого аналізу є формування динамічних рядів частки окремих статей або розділів активу і пасиву балансу, що дозволяє на підставі останніх оцінювати структурні зміни і прогнозувати ці зміни. Порівнюючи структурні зміни в активі і пасиві балансу, можна судити про зміни в джерелах притоку нових коштів і напрямках їх вкладення (табл. 3.2).

Вертикальний аналіз підтверджує висновки, зроблені на основі результатів горизонтального аналізу щодо погіршення якості балансу. Дійсно, знизилась питома вага грошових коштів та їх еквівалентів, власного капіталу, нерозділеного прибутку і навпаки, зросла питома вага нереалізованої готової продукції, дебіторської заборгованості, поточних зобов'язань, в тому числі кредиторської заборгованості. Такі результати горизонтального і вертикального аналізу повинні бути тривожним сигналом для керівництва підприємства.

Розглядаючи позитивний і негативний вплив змін окремих статей на якість балансу, варто звернути увагу на грошові кошти та їх еквіваленти. Вважалось, що абсолютне зростання та збільшення питомої ваги грошових коштів в активах позитивно впливає на якість балансу. Однак у ринкових умовах суттєво змінюється оцінка характеру окремих статей, зокрема, грошових коштів. В теперішніх умовах підприємства повинні прагнути раціональніше використовувати вільні грошові кошти, надаючи позики, купуючи короткострокові цінні папери. Підприємства, зорієнтовані на ринкову економіку, зазвичай, здійснюють короткострокові і довгострокові фінансові вкладення, капітальні вкладення, купуючи патенти, ліцензії та іншу інтелектуальну власність, що відображаються в статті "Нематеріальні активи".

заборгованість;						
V. Доходи майбутніх періодів	1	0,01	1	0,01	-	-
БАЛАНС	7328	100	8725	100	11324	100

Отже, основною формою звітності у вітчизняній практиці, як вже зазначалось є баланс (форма № 1). З точки зору підвищення ефективності роботи підприємства і ведення облікової політики, ознаками “хорошого” балансу є:

- ріст власного капіталу;
- немає різких змін в окремих статтях;
- дебіторська заборгованість знаходиться в співвідношенні (рівновазі) з розмірами кредиторської заборгованості;
- в балансі відсутні “хворі” статі (збитки, прострочені заборгованості кредиторам і бюджету);
- у підприємства запаси і витрати не перевищують величину мінімальних джерел їх формування (власних оборотних коштів, довго- і короткострокових кредитів і позик).

З огляду на зазначене вище, баланс, аналізується є позитивним, проте простежується негативна тенденція зростання поточних зобов'язань. Тому, підприємству слід вдатись до заходів по зниженню кредиторської заборгованості.

Функціонуючи в ринковій економіці як суб'єкт підприємницької діяльності, підприємство має забезпечувати такий стан своїх фінансових ресурсів, за якого воно стабільно зберігало б здатність безперервно виконувати свої фінансові зобов'язання перед своїми діловими партнерами, державою, власниками, найманими працівниками [84].

Фінансовий стан підприємства – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. У найконцентрованішому вигляді фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступень раціональності їх розміщення для здійснення

ефективності господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями [87].

Основними чинниками, що визначають фінансовий стан підприємства, є, по-перше, виконання фінансового плану і поповнення в міру виникнення потреби власного обороту капіталу за рахунок прибутку і, по-друге, швидкість оборотності оборотних коштів (активів) [84].

Основні показники (коефіцієнти), що характеризують фінансовий стан підприємства, можна об'єднати в три групи:

- ділової активності (оборотності);
- платоспроможності (фінансової стійкості);
- ліквідності (поточної платоспроможності).

Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах – частка обігових коштів у виробничій сфері:

$$Ч_{o.в.ф.} = \frac{\text{Оборотні\_виробничі\_фонди}}{\text{Оборотні\_активи}} = \frac{\text{Форма\#1, p.100 + p.120 + p.170}}{\text{Форма\#1, p.260 + 270}} \quad (3.1)$$

Збільшення цього показника свідчить про збільшення оборотних коштів, що дуже позитивно впливає на виробництво особливо за умов інфляції.

Частка основних засобів в активах – частка коштів, інвестованих в основні засоби, у валюті балансу. Згідно з нормативними документами під активною частиною основних засобів розуміють машини, обладнання і транспортні засоби. Напрямок позитивних змін – зменшення за умов незмінних або зростаючих обсягів реалізації [82].

$$Ч_{o.з.} = \frac{\text{Залишкова\_вартість\_основних\_засобів}}{\text{Активи}} = \frac{\text{Форма\#1, p.030}}{\text{Форма\#1, p.280}} \quad (3.2)$$

Коефіцієнт зносу основних засобів – рівень фізичного та морального оновлення основних фондів. Використовується як характеристика стану основних засобів. Напрямок позитивних змін – зменшення.

$$K_{зн.} = \frac{\text{Знос}_\text{основних}_\text{засобів}}{\text{Первинна}_\text{вартість}_\text{основних}_\text{засобів}} = \frac{\text{Форма№1, p.032}}{\text{Форма№1, p.031}} \quad (3.3)$$

Коефіцієнт оновлення основних засобів характеризує інтенсивність введення в дію нових основних фондів. Він показує частку введених основних фондів за визначений період у загальній вартості основних фондів на кінець звітнього періоду.

$$K_{он.} = \frac{\text{Збільшення}_\text{за}_\text{звітний}_\text{період}_\text{вартості}_\text{ОЗ}}{\text{Первинна}_\text{вартість}_\text{основних}_\text{засобів}} = \frac{\text{Форма№1, p.(збільшенн}_\text{по}_\text{p.031)}}{\text{Форма№1, p.031}} \quad (3.4)$$

Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах – частка фінансових (портфельних) інвестицій у валюті балансу. Напрямок позитивних змін – збільшення доходів від фінансових інвестицій.

$$Ч_{д.ф.} = \frac{\text{Довгостроюві}_\text{фінансові}_\text{інвестиції}}{\text{Активи}} = \frac{\text{Форма№1, p.040} + \text{p.045}}{\text{Форма№1, p.280}} \quad (3.5)$$

Частка оборотних виробничих активів – частка мобільних виробничих фондів у валюті балансу. Напрямок позитивних змін – збільшення.

$$Ч_{о.в.а.} = \frac{\text{Оборотні}_\text{виробничі}_\text{активи}}{\text{Активи}} = \frac{\text{Форма№1, p.100} + \text{p.120} + \text{p.270}}{\text{Форма№1, p.280}} \quad (3.6)$$

Коефіцієнт мобільності активів – визначає скільки обігових коштів припадає на одиницю необігових. Напрямок позитивних змін – збільшення.

$$K_{моб} = \frac{\text{Мобільні}_\text{активи}}{\text{Немобільні}_\text{активи}} = \frac{\text{Форма№1, p.260} + \text{p.270}}{\text{Форма№1, p.080}} \quad (3.7)$$

Узагальнено розраховані показники стану підприємства за даними фінансової звітності в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Показники ділової активності ДП Комбінат хлібопродуктів
за 2010-2012рр.

№ з/п	Показник	2010р.	2011р.	2012р.	Темпи росту, %	
					2012/ 2010	2012/ 2011
1	2	3	4	5	6	7
1	Частка оборотних виробничих активів в обігових коштах, %	8	17	22	275	129
2	Частка основних засобів в активах, %	45	31	51	113	164
3	Коефіцієнт зносу основних засобів	0,68	0,73	0,57	83	78
4	Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,06	0,01	0,3	500	300
5	Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах	-	-	-	-	-
6	Частка оборотних виробничих активів, %	4	9	3	75	33
7	Коефіцієнт мобільності активів	1,05	0,97	0,70	66	72

Отже, результати аналізу свідчать про позитивну тенденцію зростання частки оборотних виробничих коштів та зменшення зносу основних засобів у 2012 р. Також зростає коефіцієнт оновлення основних засобів.

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами показує абсолютну можливість перетворення активів у ліквідні кошти:

$$K_{з.в.к.} = \frac{\text{Власні обігові кошти}}{\text{Оборотні активи}} = \frac{\text{Форма\#1, p.380 + p.430 + p.080}}{\text{Форма\#1, p.260 + p.270}} > 0,1$$

(3.8)

Маневреність робочого капіталу – визначає частку запасів у власних обігових коштах; обмежує свободу маневру власними коштами. Напрямок позитивних змін – зменшення, тому що збільшення запасів призводить до уповільнення оборотності обігових коштів .

$$M_{p.k.} = \frac{\text{Запаси}}{\text{Робочий\_капітал}} = \frac{\text{Форма№1, } \sum (p.100 + p.140)}{\text{Форма№1, } p.260 + p.270 - p.620 - p.630} \quad (3.9)$$

Маневреність власних обігових коштів – частка абсолютно ліквідних активів у власних обігових коштах; забезпечує свободу фінансового маневру. Напрямок позитивних змін – збільшення.

$$M_{в.о.к.} = \frac{\text{Кошти}}{\text{Власні\_обігові\_кошти}} = \frac{\text{Форма№1, } p.230 + p.240}{\text{Форма№1, } p.380 + p.430 - p.080} \quad (3.10)$$

Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами – наскільки запаси, що мають найменшу ліквідність у складі оборотних активів, забезпечені довгостроковими стабільними джерелами фінансування. Напрямок позитивних змін – збільшення.

$$K_{зан.} = \frac{\text{Власні\_обігові\_кошти}}{\text{Запаси}} = \frac{\text{Форма№1, } p.380 + p.430 - p.080}{\text{Форма№1, } \sum (p.100 + p.140)}$$

(3.11)

Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) – характеризує можливість підприємства виконувати свої зобов'язання за рахунок власних активів; його незалежність від позикових джерел. Частка власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у діяльність підприємства.

$$K_{авт} = \frac{\text{Власний\_капітал}}{\text{Пасиви}} = \frac{\text{Форма№1, } p.380}{\text{Форма№1, } p.640} \geq 0,5 \quad (3.12)$$

Коефіцієнт фінансової залежності – скільки одиниць сукупних джерел припадає на одиницю власного капіталу.

$$K_{авт} = \frac{\text{Пасиви}}{\text{Власний\_капітал}} = \frac{\text{Форма№1, } p.640}{\text{Форма№1, } p.380} < 0,2 \quad (3.13)$$

Коефіцієнт маневреності власного капіталу – показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто є вкладеною в оборотні кошти, а яку частину капіталізовано.

$$K_{м.} = \frac{\text{Власні\_обігові\_кошти}}{\text{Власний\_капітал}} = \frac{\text{Форма№1, } p.260 - p.620}{\text{Форма№1, } p.380} > 0,1 \quad (3.14)$$

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу – скільки припадає позикового капіталу на одиницю сукупних джерел.

$$K_{п.к..} = \frac{\text{Позиковий\_капітал}}{\text{Пасиви}} = \frac{\text{Форма№1, р.480} + \text{р.620}}{\text{Форма№1, р.640}} \quad (3.15)$$

Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування) – забезпеченість заборгованості власними коштами; перевищення власних коштів над позиковими свідчить про фінансову стійкість підприємства.

$$K_{ф.с..} = \frac{\text{Власн\_кошти}}{\text{Позикові\_кошти}} = \frac{\text{Форма№1, р.380} + \text{р.430} + \text{р.630}}{\text{Форма№1, р.480} + \text{р.620}} \quad (3.16)$$

Коефіцієнт фінансової стійкості – відображає частку стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі. Демонструє здатність підприємства підтримувати належний рівень виконання своїх перш за все довгострокових зобов'язань.

$$K_{ф.с.} = \frac{\text{Власний\_капітал} + \text{Довгостроюві\_зобов'язання}}{\text{Пасиви}},$$

звідси

$$K_{ф.с.} = \frac{\text{Форма№1, р.380} + \text{р.430} + \text{р.480} + \text{р.630}}{\text{Форма№1, р.640}} \quad (3.17)$$

Узагальнено визначені коефіцієнти за даними фінансової звітності підприємства за два роки у спеціальній порівняльній таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Показники фінансової стійкості

ДП Комбінат хлібопродуктів за 2010-2012рр.

№ з/п	Показники	2010р.	2011р.	2012р.	Темпи росту, %	
					2012/ 2010	2012/ 2011
1	Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,9	0,7	0,4	44	57
2	Маневреність робочого капіталу	0,5	0,8	1,1	220	137

продовження табл. 3.4

3	Маневреність власних обігових коштів	0,4	0,2	1,6	400	800
4	Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами	1,9	1,1	0,9	47	81
5	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,9	0,8	0,6	66	75
6	Коефіцієнт фінансової залежності	1,0	1,2	1,4	140	116
7	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,5	0,4	0,1	20	25
8	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,009	0,15	0,33	366	220
9	Коефіцієнт фінансової стабільності	105,2	3,8	2,0	2	52
11	Коефіцієнт фінансової стійкості	1,0	0,9	0,7	70	77

Аналіз показників фінансової стійкості показав, що про зменшення забезпечення активів власними коштами у 2012р., проте даний показник все ж таки в межах нормативного значення. Негативними змінами є збільшення запасів у 2012р., про що свідчить зростання показника маневреності робочого капіталу, проте зростає маневреність власних оборотних коштів у 2012р. на 0,3 позиції. порівняно з 2011р. Факт зменшення коефіцієнта забезпечення власними обіговими коштами є негативним. Отже, наступні показники фінансової стійкості, ще раз підкреслюють, що фінансовий стан у 2012р. значно погіршився.

Побудуємо графік динаміки фінансової стійкості (рис. 3.1).

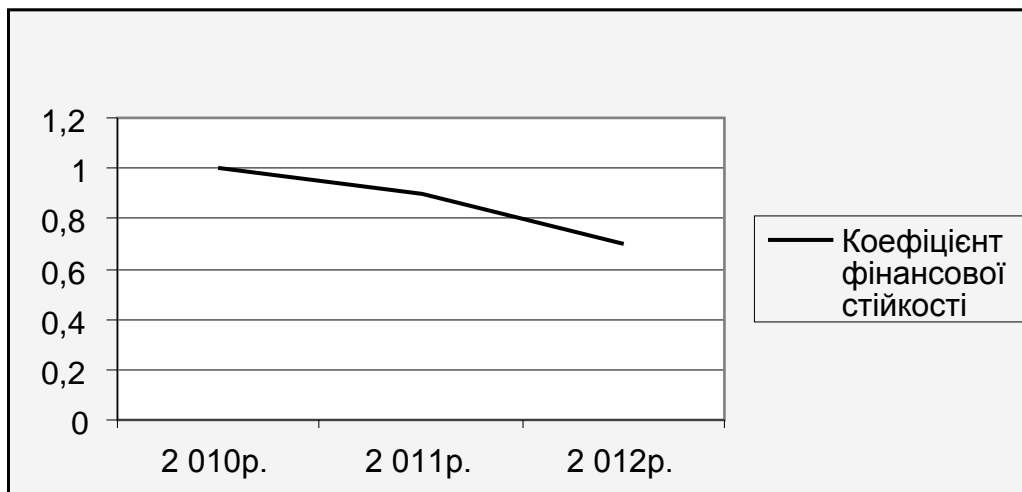

Рис. 3.1. Графік зниження фінансової стійкості підприємства ДП Комбінат хлібопродуктів

Наступна група коефіцієнтів – це коефіцієнти ліквідності, тобто ті

показники, які демонструють здатність підприємства конвертувати наявні активи.

Коефіцієнт поточної ліквідності – відповідає на запитання, чи здатне підприємство розрахуватися за своїми поточними зобов'язаннями перед усіма кредиторами наявними ліквідними оборотними активами.

$$K_{п.л.} = \frac{\text{Поточні}_\text{активи}}{\text{Поточні}_\text{пасиви}} = \frac{\text{Форма№1, р.260}}{\text{Форма№1, р.620}} \geq 1 \quad (3.18)$$

Коефіцієнт швидкої ліквідності – показує можливість підприємства сплатити поточні зобов'язання за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами.

$$K_{ш.л.} = \frac{\text{Поточні}_\text{активи} - \text{Запаси}}{\text{Поточні}_\text{зобов'язання}} = \frac{\text{Форма№1, р.260} - \sum (p.100 + p.140)}{\text{Форма№1, р.620}} \geq 1 \quad (3.19)$$

Коефіцієнт ліквідності абсолютної – характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість. Напрямок позитивних змін – збільшення.

$$K_{а.л.} = \frac{\text{Грошові}_\text{кошти}_\text{та}_\text{їх}_\text{еквіваленти} + \text{Поточні}_\text{фінансові}_\text{інвестиції}}{\text{Поточні}_\text{зобов'язання}}$$

Узагальнено визначені показники за даними фінансової звітності підприємства в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Показники ліквідності ДП Комбінат хлібопродуктів за 2010-2012рр.

№ з/п	Показники	2010р.	2011р.	2012р.	Темпи росту, %	
					2012/2010	2012/2010
1	Коефіцієнт поточної ліквідності	53,5	3,1	1,2	2,2	38,4
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	25,6	1,3	1,0	3,9	76,7
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	21,7	0,4	0,4	1,8	100

Отже, як показав аналіз, показники ліквідності ДП Комбінат хлібопродуктів у 2012 р. знизились і досягли значення нормативного значення (≥ 1). Побудуємо діаграму динаміки показників ліквідності за 2010-2012рр.

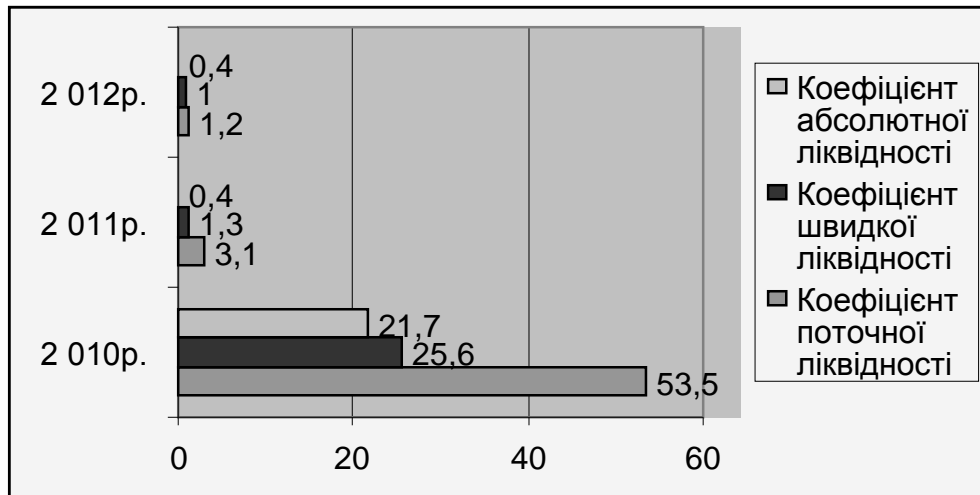

Рис. 3.2. Динаміка показників ліквідності ДП Комбінат хлібопродуктів за 2010-2012рр.

Найбільшого значення показники ліквідності набули в 2010 р., пороте, у 2011р. відбулось значне їх зниження. Це призвело до того, що показники ліквідності у 2012р. дорівнюють нормативному значенню та є загроза подальшого зниження ліквідності підприємства.

Отже, можна стверджувати, що фінансова звітність являється основою інформаційного забезпечення аналізу, що дає змогу вчасно виявити негативні тенденції діяльності підприємства та вжити раціональних заходів щодо підвищення фінансової стійкості.

3.3. Удосконалення аудиту та аналізу фінансової звітності для забезпечення оптимальності отриманих фінансових результатів

В умовах ринку відбувається постійне зростання конкуренції. Для подолання в таких умовах конкурентних переваг особливе значення

відіграють ефективні управлінські рішення, які можливо прийняти тільки при використанні якісного інформаційного забезпечення.

Особливу роль в системі такого забезпечення відіграє фінансова звітність, оскільки в умовах істотних змін ринкової інфраструктури та інтеграції суб'єктів господарювання, саме вона є основним джерелом інформації для зовнішніх користувачів. Постійні зміни в законодавстві призводять до помилок, що в свою чергу сприяють підвищенню ролі аудиту фінансової звітності.

Нестабільний розвиток української економіки призвів до змін умов функціонування бізнесу, посиленню конкуренції, зміни інформаційного і правового поля господарювання господарських структур, і як наслідок, змінилась стратегічна мета діяльності підприємств. Так, в процесі досягнення реалізації головної мети, підприємствам необхідно отримати таку інформацію про господарську діяльність, яка надала б можливість системі управління швидко та адекватно реагувати на ринкові зміни. За таких умов значно підвищується роль інформаційного забезпечення системи реалізації управлінських рішень поточного й стратегічного характеру в процесі ефективного управління фінансово-господарською діяльністю, важливе місце в якому посідає фінансова звітність.

Основним призначенням фінансової звітності, як відомо є задоволення інформаційних потреб достатньо широкого кола осіб, які мають господарські взаємостосунки. Так, власникам необхідно розрахувати збільшення чи зменшення частки власного капіталу і оцінити ефективність використання ресурсів адміністрацією підприємства. Кредитори і постачальники вивчають можливість надання, подовження або ненадання кредиту, прийнятні для обох сторін умови кредитування, гарантії його повернення. Даними фінансової звітності користуються також аудиторські фірми, консультанти, біржі, юристи, громадськість. тощо. Отже, фінансова звітність виступає інформаційною базою для проведення аналізу та аудиту фінансового стану підприємства та його фінансового результату.

Для того щоб на основі цієї інформації приймати ефективні управлінські рішення, необхідна така методика аналізу та аудиту, яка б забезпечувала визначення найбільш інформативних параметрів, що дають об'єктивну і точну картину фінансового стану підприємства, його прибутків і збитків, змін у структурі активів і пасивів, розрахунків з дебіторами та кредиторами, тому аналіз та аудит фінансових результатів і фінансового стану підприємницької діяльності є важливим елементом для успішного розвитку підприємства.

Наукові досягнення вчених-економістів та практиків стали основою подальшого дослідження проблем формування та інтерпретації інформації фінансової звітності, а також удосконалення її аудиту і аналізу фінансового стану та фінансових результатів підприємства.

Дослідження інформаційного й структурно-методичного процесу формування фінансової звітності, дозволило окреслити коло недостатньо розроблених і неузгоджених питань, що впливають на процес прийняття обґрунтованих та ефективних управлінських рішень під час опрацювання релевантної інформації. Тому виникла об'єктивна необхідність подальшого поглибленого дослідження теоретичних, методичних і організаційних питань, спрямованих на методику складання та використання інформації фінансової звітності, що і визначило актуальність обраної теми дослідження.

В останні роки аудит фінансової звітності, як об'єкт досліджень, цікавив багатьох науковців, але проблемам та вдосконаленню фінансової звітності аудиту приділяють недостатню увагу, тому це і зумовило напрям дослідження.

Метою нашого дослідження є виявлення та дослідження існуючих проблем аудиту фінансової звітності та покращення якості такого аудиту.

Фінансова звітність є однією із складових інформаційного забезпечення, що пов'язує підприємство з суспільством та діловими партнерами. Дослідження фінансової звітності здійснюється в системі аудиту не тільки в якості його інформаційної бази, а і як об'єкт контролю, що в свою

чергу, порушує ряд проблемних питань та суперечностей. Нераціонально та неефективно побудований аудит фінансової звітності підприємства може призвести до не виявлення викривлень, фальсифікацій у звітності, яка стане інформаційним базисом для подальшого проведення аудиту. При цьому на основі здійсненого аудиту будуть надані певні висновки керівництву для прийняття управлінських рішень, які будуть високо ризикованими для них.

В аудиторській практиці нерідко виникають ситуації, коли звітність не можна вважати достовірною, тобто не всі її показники ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку та не відповідають нормативним вимогам порядку заповнення звітності. Для позначення такої звітності часто використовують такі поняття як “фальсифікована звітність”, “прикрашена звітність”, “спотворена звітність”, “викривлена звітність”, “звітність, що містить перекручення, завуальовані дані, приписки”.

Підробленим може бути: зміст звітності; його форма (тобто бланк, його реквізити тощо); зміст і форма відповідного документу (форми звітності).

Під викривленою, прикрашеною чи спотвореною звітністю певного підприємства за досліджуваний період розуміють: звітність неправильно відображає господарські операції, що дійсно відбулися; містить неточні показники, які відрізняються від даних бухгалтерського обліку господарюючого суб'єкта, відображаючи у спотвореному вигляді реальний фінансовий стан підприємства та його майна; або ж звітність складена з порушенням встановлених до її складання вимог [60].

Окрім зазначених суперечностей існує значна кількість проблем аудиту фінансової звітності, яким на сьогодні в економічній літературі приділяється значна увага. Серед таких проблем можливо виділити та конкретизувати наступні: нестабільність законодавчої бази; формальний підхід до здійснення аудиту фінансової звітності; намагання стандартизації фінансової звітності у відповідності до міжнародних стандартів; використання шаблонних методів при здійсненні аудиту об'єкта перевірки; незрозумілість для керівництва підприємства необхідності проведення аудиту; недостатній рівень розуміння

аудитором діяльності підприємства.

В Україні рішенням АПУ застосовуються як національні Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики Міжнародної федерації бухгалтерів. Сьогодні основним документом, який визначає вимоги Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку (далі ДКЦПФР) до формулювання результатів аудиторських послуг, є Положення щодо підготовки аудиторських висновків. Необхідність аудиту двох комплектів фінансової звітності за П(С)БО і МСФЗ змушує ДКЦПФР переглянути це Положення.

Аудитор висловлює думку щодо повного пакету фінансової звітності, а також щодо повноти розкриття інформації емітентом за видами активів відповідно до національних П(С)БО та/або МСФЗ. Це означає, що через розбіжності між П(С)БО і МСФЗ можлива ситуація наявності аудиторських висновків, які підтверджують, наприклад, прибутковість підприємства за П(С)БО та збитковість цього самого підприємства за МСФЗ.

У зв'язку з цим доречно або обмежитися вимогою до підприємств щодо подання фінансової звітності лише за МСФЗ або розкривати пояснення щодо причин значних розбіжностей між показниками фінансових звітів за МСФЗ і П(С)БО [19, с.10-11].

Метою аудитора під час проведення аудиту фінансової звітності є ідентифікація та оцінка ризиків суттєвих викривлень внаслідок шахрайства або помилок на рівні фінансових звітів і тверджень через розуміння суб'єкта господарювання, в тому числі його системи внутрішнього контролю, що надає аудиторіві можливість розробки й виконання процедур з огляду на оцінені ризики суттєвого викривлення [44, С.41].

Перепонами для втілення європейського досвіду з аудиту в практичну діяльність України є нормативно-правова нерегульованість цього питання, застаріла законодавча база, що регламентує здійснення державного фінансового контролю та аудиту в Україні, наявність у законодавстві великої кількості прогалин і різноманітних колізій.

Для вирішення вищенаведених проблем доцільно застосовувати наступні рекомендації, а саме, удосконалення нормативно-правового забезпечення фінансової звітності; коригування фінансової звітності відповідно до міжнародних вимог; освоєння «культури спілкування» з фінансовою звітністю, її складанням та вмінням читати; підвищення рівня поінформованості керівників підприємств з питань аудиторських перевірок; використання аудитором індивідуального підходу до об'єкту перевірки; удосконалення документального оформлення аудиторської перевірки.

Таким чином існування значної кількості проблем аудиту фінансової звітності зумовлюють необхідність підвищення уваги до рівня його якості, та розробки нових комплексних підходів до їх вирішення, як на загальнодержавному, так і на локальному рівні: на рівні кожного підприємства.

Для створення думки про можливість контролю звітності будь-якої господарської одиниці, високий професіоналізм та об'єктивність аудиторів, слід широко використовувати місцеву пресу, демонструючи результати перевірок та того, до яких негативних змін у фінансовому стані призвело приховування ревізією одиницею достовірних відомостей про її діяльність.

Отже, першочергового роз'яснення потребує удосконалення законодавчого регулювання аудиту в Україні; подальша розробка і впровадження національних нормативів аудиту; поліпшення методики та організації аудиторських перевірок, їх якості. Виходячи з вище зазначених проблем, вдосконалення аудиту в Україні – це складний та багатогранний процес, який потребує: вдосконалення системи економічного контролю в країні в цілому шляхом вдосконалення структури; використання комп'ютерної техніки в аудиті; вдосконалення процедур і техніки аудиту, підвищення кваліфікації аудиторів.

Перспективою подальших досліджень є розробка методик аудиту фінансової звітності залежно від виду аудиту та обставин, що спричиняють проведення аудиту.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Основними причинами, що заважають чіткому розумінню та ефективному використанню бухгалтерської фінансової звітності, можна виділити: 1) неузгодженість бухгалтерського законодавства та окремих його позицій з податковим законодавством при інтерпретації та відображенні фактів господарювання; 2) невідповідність потребам аналізу розміщення окремих статей та елементів бухгалтерської фінансової звітності. Саме ці напрямки вимагають поглибленого вивчення з метою подальшого удосконалення.

Однією із важливих проблем, що виникають при аналізі бухгалтерської фінансової звітності та в процесі обґрунтування економічних рішень, є отримання показників придатних для порівняння. В нестабільних умовах функціонування підприємства, що передбачає вибір методологічних основ фінансового обліку, ця проблема загострюється. Як наслідок, підвищена увага до процесу вибору облікових принципів, методів та прийомів при формуванні показників бухгалтерської фінансової звітності.

Впровадження в практику бухгалтерського обліку України можливості вибору принципів, методів та прийомів ведення бухгалтерського обліку при формуванні показників бухгалтерської фінансової звітності дозволяє забезпечити відповідність звітних даних умовам, задачам та функціональній структурі кожного окремого суб'єкта господарювання, що сприяє найбільш повному використанню показників бухгалтерської фінансової звітності при обґрунтуванні рішень. Проте, на сьогодні можна виділити дві групи питань, що виникають безпосередньо при реалізації облікової політики. Перша група пов'язана з вибором принципів, методів та прийомів бухгалтерського обліку із існуючої нормативної бази та їх впливом на формування показників бухгалтерської фінансової звітності. Друга група питань пов'язана з відсутністю формулювання в нормативній базі вказівок щодо відображення у бухгалтерській фінансовій звітності окремих господарських фактів.

Іншим важливим напрямком підвищення рівня аналітичності бухгалтерської фінансової звітності має стати правильна побудова її форм таким чином, щоб максимально полегшити вивчення відображених в них господарських взаємозв'язків.

Бухгалтерський баланс є основним джерелом інформації про фінансовий і майновий стан підприємства на звітну дату. З метою об'єктивного представлення інформації в балансі в нашому дослідженні запропоновано внести наступні зміни:

- виключити з підсумку балансу статті “Відстрочені податкові активи” та “Відстрочені податкові зобов'язання” та розглядати їх як регулюючі;
- перегрупувати розділи пасиву балансу відповідно до їх економічної суті (зокрема, включити статтю “Цільове фінансування” до розділу “Власний капітал”);
- здійснити поділ дебіторської заборгованості в залежності від строку її обороту в складі оборотних активів.

Оцінка чинної форми звіту про фінансові результати дозволила виявити наступні напрямки її удосконалення:

- необхідність виділення в розрізі звичайної діяльності окремими статтями підсумків фінансової, інвестиційної діяльності та окремою статтею розкривати підсумки надзвичайної діяльності;
- введення статті “Використання прибутку” з більш детальним розкриттям сум в примітках до фінансової звітності та “Нерозподілений прибуток (збиток)”, що дозволить тісніше ув'язати між собою баланс та звіт про фінансові результати.

1. Горизонтальний аналіз балансу показав, що у 2012 р. відбувається збільшення власного капіталу на 149 тис. грн. у порівнянні з минулим періодом. Негативним явищем є зростання поточних зобов'язань, зокрема, кредиторської заборгованості на суму 766 тис. грн. Вертикальний аналіз підтверджує висновки, зроблені на основі результатів горизонтального аналізу щодо погіршення якості балансу. Дійсно, знизилась питома вага

грошових коштів та їх еквівалентів, власного капіталу, нерозділеного прибутку і навпаки, зросла питома вага нереалізованої готової продукції, дебіторської заборгованості, поточних зобов'язань, в тому числі кредиторської заборгованості. Такі результати горизонтального і вертикального аналізу повинні бути тривожним сигналом для керівництва підприємства.

2. Аналіз показників фінансової стійкості показав, що про зменшення забезпечення активів власними коштами у 2012р., проте даний показник все ж таки в межах нормативного значення. Негативними змінами є збільшення запасів у 2012р., про що свідчить зростання показника маневреності робочого капіталу, проте зростає маневреність власних оборотних коштів у 2012р. на 0,3 позиції. порівняно з 2011р. Факт зменшення коефіцієнта забезпечення власними обіговими коштами є негативним. Отже, наступні показники фінансової стійкості, ще раз підкреслюють, що фінансовий стан у 2012р. значно погіршився.

Підсумовуючи проведені дослідження ,можна відмітити ,що погіршення фінансову стані підприємства в основному залежить від економічної політики держави ,яка на даний період є не досконалою.

Проте ,ми можемо запропонувати підприємству застосовувати більш гнучку політику управління ,регулярно здійснювати об'єктивний аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства ,розробити стратегію розвитку підприємства ,з урахуванням всіх чинників впливу.

І на завершення хотілося б відмітити, що фінансовий стан є найважливішою характеристикою фінансової діяльності підприємства. Він визначає конкурентноздатність підприємства і його потенціал у діловому співробітництві, є гарантом ефективної реалізації економічних інтересів всіх учасників фінансових відносин: як самого підприємства, так і його партнерів.

Стійке фінансове положення підприємства результатом умілого, прорахованого керування всією сукупністю виробничо-господарських факторів, що визначають результати діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамс Р. Основы аудита: Пер. с англ./ Под ред. Я.В.Соколова. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1995. – 398 с
2. Алборов Р.А. Выбор учетной политики предприятия. Принципы и практические рекомендации. – М: АО “ДИС”, 1995. – 80с.
3. Амеліна О.В. Креативний облік та маніпулювання фінансовою звітністю / О.В. Амеліна // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. – 2011. – Вип. 35. – С. 9-12.
4. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : Підручник / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
5. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств : теорія, методика, аналіз : Монографія / В. Г. Андрійчук. - Вид. 2-ге, без змін. - К. : КНЕУ. – 2005. – 292 с.
6. Бетге Й. Балансоведение / Йорг Бетге; пер. с нем.: научн. ред. В.Д. Новодворский. - М.: Изд-во “Бухгалтерский учет ”, 2000. - 454 с.
7. Біла Л.М. Формування системи фінансової звітності сільськогосподарських підприємств: автореферат дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук: спец. 08.06.04 - “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / Л.М. Біла – Київ, 2005. – 24 с.
8. Біла О.Г. Фінанси підприємств / О.Г. Біла : навч. посібн. – Львів : Вид-во "Магнолія 2006", 2008. – 383 с.
9. Білуха М.Т. Курс аудиту. Підручник для студентів./ М.Т. Білуха – К.: Вища школа, Знання, 1998. – 574с.
- 10.Бланк И. А. Управление прибылью. - 2-е изд., расш. и доп. / И. А. Бланк. - К. : Ника-Центр, Эльга, 2002. - 752 с.
- 11.Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік в Україні. Міфологія. Частина 2. - / Ф.Ф. Бутинець – Житомир: ЖДТУ, – 2003 р. – 524 с.

12. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків, стандарти і кореспонденція рахунків, звітність: Навч. пос./ Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Малюга – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 480 с.
13. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник/ Вид. 2-е, доп. І перероб. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 640 с.
14. Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків, стандарти і кореспонденція рахунків, звітність. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит”/ За ред. проф. Ф.Ф. Бутиця; 3-є вид., перероб. і доп. – Житомир: ПП “Рута”, 2001. – 512 с.
15. Васильєв С. В. Словник економічних термінів / С. В. Васильєв, Н. В. Бондарчук, А. П. Макаренко та ін. - Дніпропетровськ : ДДАУ. - 192 с.
16. Верига Ю.А. Звітність підприємств: 2-ге видання, доповн. і переробл. навч. посібн./ Ю.А. Верига, З.М. Левченко, І.Д. Ватуля - К.: Центр учбової літератури, 2008. – 776 с.
17. Висновок на проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», до проекту № 5435 від 14.12.2009. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>
18. Вступ до економічної теорії. Підручник. Видання 3-тє, доповнене. За ред. З. Ватаманюка. – Львів : “Новий світ – 2000”, 2006. – 504 с.
19. Голов С. Розкриття інформації про діяльність Публічних акціонерних товариств на основі міжнародних стандартів фінансової звітності / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – №5. – С. 3-11.
20. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: моногр. / С. Ф. Голов – К. Центр учбової літератури, 2007. – 522 с.
21. Гольцова С.М. Звітність підприємств (фінансова, статистична, консолідована та до фондів соціального та пенсійного страхування): Навчальний посібник. / С.М. Гольцова, І.Й. Плікус – Київ:

- “Центр навчальної літератури”, 2004. – 292 с.
- 22.Городянська Л.В. Звітність підприємства та питання уніфікації її термінології / Л.В. Городянська // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Обліково-аналітичні системи: глобальний і національний аспекти”, 16-17 травня 2006 року. – Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2006. – Ч.1. – 296 с. – С. 24-27
  - 23.Динев М. Одиторски контрол./ М. Динев, Л.Христова – София: “Фор-Ком Висулчев” СД, 1992. – 112 с.
  - 24.Дорош Н.І. Аудит: Методологія і організація./ Н.І. Дорош – К.: Знання, 2001. – 402с.
  - 25.Дудкевич О.В. Взаємозв’язок звітності та елементів методу бухгалтерського обліку // Реформування обліку, звітності та аудиту в системі АПК України: стан та перспективи: Тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф.: 29-30 листопада 2007 р. / Відп. за вип. В.М. Жук. - К.: “Юр-Агро-Веста”, 2007. - 268 с.
  - 26.Ефремова А.А. Учетная политика предприятия: содержание и формирование./ А.А. Ефремова – М.: Книжный мир, 2000. – 478 с.
  - 27.Жук О., Озеран А. Статистична звітність / О. Жук, А. Озеран // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 8-9. – с. 74-87
  - 28.Забезпечення конкурентоспроможності і економічного зростання регіонального АПК / За ред. І. І. Червена, Л. А. Євчук, 2005. - 440 с.
  - 29.Звітність підприємств : підручник / Ю.А. Верига. - Полтава : ТОВ "Видво "Інтер- Графіка", 2003. - 544 с.
  - 30.Звітність підприємства: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит”. За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця та Н.А. Остап’юк. - Житомир: ЖДТУ, 2005. - 428 с.
  - 31.Калашніков О. М. Формування та використання прибутку сільськогосподарського підприємства / О. М. Калашніков. – Х. – 2003. – 46 с.
  - 32.Кіндрацька Л.М. Звітність у загальній обліковій системі суб’єктів

- господарювання: розвиток та вдосконалення / Л. М. Кіндрацька // Вісник Львівської комерційної академії. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. – Вип. 35. – С. 175-178.
- 33.Кодацкий В. П. Прибыль / В. П. Кодацкий. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 128 с.
- 34.Кондраков Н.П. Учетная политика организации./ Н.П. Кондраков – М.: Главбух, 1999. – 136 с.
- 35.Коноплицький В. А. Економічний словник. Тлумачно-термінологічний / В.А. Коноплицький, Г. І. Філіна. – К. : КНТ, 2007. – 580 с.
- 36.Коробко О.М.Бухгалтерська фінансова звітність: методологія складання і практика використання. - автореферат дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук: спец. 08.06.04 - “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит”. - Національний аграрний університет, Київ, 2003.
- 37.Коротаев С.Л. Оптимизация учетной политики или как повысить финансовую устойчивость предприятия: Практ. пособие. – Мн.: Изд. В.П. Фрунзе, Г.И. Коротаева, 1999. – 115 с.
- 38.Костенко О. М. Формування прибутку в організаційно-правових формах господарювання / О. М. Костенко // Економіка АПК. – 2008. – № 2. – С. 74-76.
- 39.Кулаковска Л.П. Організація і методика аудиту: Навчальний посібник./ Л.П. Кулаковска, Ю.В. Піча – К.: Каравела, 2004. – 568с.
- 40.Кучеренко Т. Є. Методологія формування фінансових результатів у сучасних умовах / Т. Є. Кучеренко // Облік і фінанси АПК. - 2007. - № 11-12. - С. 163-167.
- 41.Кучеренко Т. Є. Теоретичне обґрунтування фінансових результатів в контексті моделі балансу / Т. Є. Кучеренко // Вісник ХНАУ. Серія «Економіка АПК і природокористування». - 2009. - № 13. - С. 230-237.
- 42.Кучеркова С. О. Сутність прибутку та методика визначення фінансового результату діяльності підприємств / С. О. Кучеркова // Економіка АПК. - 2005. - № 5. - С. 79-84.

- 43.Лазарев А. Методичні й практичні аспекти проведення Рахунковою палатою України аудиту фінансової звітності ОБСЄ та оформлення його результатів/ А. Лазарев, І. Чумакова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – №9. – С. 34- 42.
- 44.Лазарев А. Про досвід проведення аудиту фінансової звітності ОБСЄ, або впевнені кроки Рахункової палати України на шляху до Європейського Союзу / А. Лазарев, І. Чумакова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – №8. – С. 39-48.
- 45.Лебедзевич Я.В. Вплив облікової політики підприємства на доходи і результати діяльності / Я.В. Лебедзевич // Вісник ЖІТІ. – 2001. – № 15. – с. 155-161.
- 46.Макконнелл К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика // К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю : Пер. с 14-го англ. изд. - М.: ИНФРА-М, 2004. – 972 с.
- 47.Малюга Н. М. Прибуток як економічна категорія та об'єкт бухгалтерського обліку / Н. М. Малюга // Вісник ЖДТУ. - 2004. - № 2(28). - С. 119-130.
- 48.Монтгомери Р. Аудит./ Р. Монтгомери – М.: ЮНИТИ: ДАНА, 1997. – 655 с
- 49.Мочерний С. В. Політична економія: Навч. посіб. / С. В. Мочерний, Я. С. Мочерна. -2-ге вид; випр. і доп. - К.: Знання, 2007. - 684 с.
- 50.Нестерова Е.А. Учетная политика – 2003: бухгалтерская и налоговая: Организационный, методический и технический аспекты / Н.М. Балакирева, И.Э. Гущина. Под ред. Е.А. Нестеровой. – М.: ИД ФБК – ПРЕСС, 2003. – 232 с.
- 51.Николаева С.А. Учетная политика предприятия./ С.А. Николаева – М.: ИНФРА-М, 1995. – 176 с.
- 52.Німчинов П.П. Загальна теорія бухгалтерського обліку / Німчинов П.П. – К.: Вища школа, 1977. – 240 с.

53. Організація бухгалтерського обліку. Підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів. / За редакцією проф. Ф.Ф. Бутинця. – 3-є вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП “Рута”, 2002. – 592 с.
54. Організація і методика аудиту підприємницької діяльності : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Є. Труш, Т. А. Калінська, Т. А. Алексєєва, І. О. Дмитрієнко ; Херсон. держ. техн. ун-т. - Херсон : Олді - плюс, 2002. – 128 с.
55. Орлов І.В. Звітність підприємств: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” - 3-є вид., допов. і перероб./ І.В. Орлов. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 484 с.
56. Павлишенко М. М. Прибуток: його суть і механізм формування в умовах ринкової економіки / М. М. Павлишенко, Р. М. Горинь // Науковий вісник НЛТУУ : Збірник науково-технічних праць. - Львів : НЛТУУ. – 2005, вип. 15.5. – С. 321-330.
57. Павлишенко М. Модифікація вартості товару / М. Павлишенко // Економіка України. – 2001. – № 7. – С. 48-58.
58. Павлишенко М. Роль закону єдності товарного і грошового обігу в утворенні прибутку / М. Павлишенко // Економіка України. - 2006. - № 2. - С. 34-42.
59. Панков Д.А. Методы совершенствования отчетности в условиях глобализации и инфляции / Д.А. Панков, Л.В. Пашковская // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2003. – № 2 (24).
60. Петренко Н.І. Методика аудиту фінансової звітності та шляхи її удосконалення / Н.І. Петренко // Вісник ЖДТУ. – № 1 (51). – С. 18-23.
61. Петрук О.М. Гармонізація національних систем бухгалтерського обліку: моногр. / О.М. Петрук. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – 420 с.
62. Пилипчук О. В. Прибуток як узагальнений показник господарсько-фінансової діяльності підприємства / О. В. Пилипчук // Формування ринкових відносин в Україні. - 2010. - №2. - С. 26-30.

63. Податковий кодекс України // Бухгалтерія. – № 50. – 2010. – С. 109-128.
64. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”. Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87. [Електронний ресурс]. - Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.
65. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід”: Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р., № 290. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
66. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р., № 318. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
67. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 “Податок на прибуток”: Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2000 р., № 353. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
68. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб’єкта малого підприємництва»: затв. МФУ 24.01.2011 № 25 [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua>
69. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 “Звіт про фінансові результати”: Положення Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р., № 87. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
70. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку. – К.: КНТ, 2009. – 320 с.
71. Положення бухгалтерського обліку «Податкові різниці»: затв. МФУ 25.01.2011 № 27. [Електронний ресурс]. - Доступний з <http://zakon.rada.gov.ua>.
72. Посилаєва К. І. Підходи визначення прибутку для аналізу ефективності діяльності підприємства / К. І. Посилаєва // Вісник ХНАУ. Серія “Економіка АПК і природокористування”. – 2008. – № 7. – С. 83-87.
73. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22 квітня 1993 року N

- 3125-XII [Електронний ресурс] — Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>.
74. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV, зі змінами і доповненнями / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.liga.net>
75. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності: Закон України від 18.09.2008 р. № 523-VI/ Урядовий кур'єр. – № 186. – 2008. – С. 15.
76. Про затвердження Змін до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати»: затв. МФУ 11.08.2011 № 1021 [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua>
77. Ришар Ж. Бухгалтерский учёт: теория и практика: пер. с фр. / под ред. Я.В. Соколова. - М. : Финансы и статистика, 2000. - С.98-99.
78. Робертсон Дж.К. Аудит./ Дж.К. Робертсон – М.:KPMG и Контакт; 1993. – 496 с.
79. Соколова Е.С. Бухгалтерская (финансовая) отчетность. / Е.С. Соколова, Е.В. Бебнева – М.: Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права, 2003. - 81 с.
80. Сопко В.В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник./ В.В. Сопко – К.: КНЕУ, 2000. – 578с.
81. Степура О. С. Політична економія : Навч. посіб. / О. С. Степура, О. С. Єремєєв, Т. Ю. Пономарьова, М. О. Степура. - К. : Кондор, 2006. - 408 с.
82. Тулай О. Прибуток підприємства: теоретико-прагматичні аспекти / О. Тулай, М. Тріпак // Світ фінансів. - 2010. - №4. - С. 138-149.
83. Учетная политика на 2002 год: Бухгалтерський учет. Налоговый учет / Под ред. и с предисл. И.Д. Юцковской. 3-е изд., пересмотр. и расшир. – М.: ИД ФБК – ПРЕСС, 2002. – 248 с.
84. Фінанси підприємств : Підручник / Кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 4-те вид., перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 2002. - 458 с.

- 85.Цыганков К.Ю. Теория и методология бухгалтерского учета капитала: автореф. дис. ...доктора экон. наук: спец. 08.00.12 - бухгалтерский учет, статистика / К.Ю. Цыганков. - Новосибирск, 2009. - 38 с.
- 86.Шеремет А.Д. Аудит. / А.Д. Шеремет, В.П. Суйц – М.: Инфра – М, 1995. – 240 с
- 87.Экономика : Учебное пособие / Под редакцией Э. А. Кузнецова. - Х. : Одиссей, 2008. - 512 с.
- 88.Яремко І.Й. Балансознавство у контексті і форматі методології економічної науки /І.Й. Яремко, Т.В. Федак //Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. - 2009. - № 647. - С. 547-552.
- 89.Яремко І.Й. Економічні категорії в методології обліку: монографія / І.Й. Яремко. - Львів: Каменяр, 2002. - 192 с.
- 90.2001 МФБ.Стандарти аудиту та етики. – К.: ТОВ „Паритет-інформ”, 2003. – 712 с.
- 91.Choi F.D.S., Mueller G.G. International accounting. - 2-d ed., Preutice-Hall Int. 1992;
- 92.EU Emplementaion of IFRS and the Future value directive/
www.ec.europa.eu.
- 93.Jaklik A., Micherda B. Zasady rachunkowosci. Wydawnictwo szkolne i pedagogiczne, Warszawa, 1997
- 94.Nobes C., Parker K. Comparative International Accounting. - 7 - the ed., Pearson Education Limited, 2002;
- 95.Regulation (EC) the Europarliment and of the Council of 19/07/2002.
- 96.Roberts C, Weetman P., Gordon P. Intemational Financial Accounting: A Comparative,Approach. - 2-d ed., Pearson Education, 2002.
- 97.Winiarska K. Rachunkowosc przedsii biorstw w procesie integracji z Uni Europejsk. Wyzsza Szkola Integracji Europejskiej, Szczecin, 2000.